

***

PAMÁTNÍK

ČTYŘICÁTÉHO VÝROČÍ

TĚLOCVIČNÉ JEDNOTY

„SOKOL“ V PŘEROVĚ.

PŘEROV, V ZÁŘÍ 1911 * VYDÁN PÉČÍ REDAKČNÍHO
ODBORU „SOKOLA“ * ZA REDAKCI ODPOVÍDÁ JAR.
SOUČEK * VYTISKL JAROSLAV STROJIL V PŘEROVĚ

**PAMÁTNÍK ČTYŘICÁTÉHO VÝROČÍ TĚLOCVIČNÉ JEDNOTY „SOKOL“
V PŘEROVĚ.
PŘEROV V ZÁŘÍ 1911 VYDÁN PÉČÍ REDAKČNÍHO ODBORU „SOKOLA“
ZA REDAKCI ODPOVÍDÁ JAR. SOUČEK
VYTISKL JAROSLAV STROJIL V PŘEROVĚ**

Obsah

1. Josef Rosenzweig-Moir: Sokolí hnízdo
2. Jaromír Souček: V před ! Slovo úvodní
3. A. Beňa a O. Kadlec: Stručný nástin dějin Sokola v Přerově
od roku 1871 do roku 1911
4. Růžena Appeltová: K dějinám ženského odboru Sokola
5. Frant. Dvořák: Vznik a činnost Družstva pro vystavění tělocvičny
Sokola, zřízení a udržování veřejné čítárny v Přerově
6. Jos. Polame: Vzpomínky borce
7. JUDr. Václav Vítek; Žena v Sokole
8. K. Vaniček: Doma
9. Frant. Hodáč: Sokólstvo a tělocvičné jednoty polit. stran
10. Dr. Richard Fischer: Sokol v národě
11. JUC. Rudolf Hrabě: Sokol a intelligence
12. K. Hauke: Uvědomění tělesné výchovy
13. Jaromír Souček: Z malých počátků

Tělocvičná jednota Sokol v Přerově 1911

Správní výbor:

Předsednictvo:

Dvořák František, starosta. Elmer Ladislav, jednatel.
Souček Jaromír, místostarosta. Tšpon Vojtěch, pokladník.
Polame Josef, náčelník. Volf Josef, hospodář.

Výbor:

Beňa Antonín. Klein Štěpán.
Heger Julius. Stoupa Vincenc.
Kadlec Otto. Havránková Vilemína.

Náhradníci:

Brož Jaroslav. Dr. Havránek Matouš.
Červinka Leopold. Dr. Oščádal Bohuslav.

Ženský odbor:

Předsednictvo:

Havránková Vilemína, starostka. Koblihová Vlasta, jednatelka.
Stöhrová Marie, místostarostka. Chytilová Růžena, pokladní.
Dostálová Anda, hospodyně.

Výbor:

Dvořáková Arnošta. Polamová Zope. Svobodová Boža.
Elmer Láďa, rádce.

Náhradnice:

Dostálová Anda. Sumová Anda.

Cvičitel'ský sbor muž'ský:

Členové čestní:

Beňa Antonín. Karas František.

Předsednictvo:

Polame Josef, náčelník. Kadlec Otto, zapisovatel.
Stoupa Vincenc, náměstek. Klein Štěpán, Mráz Josef.

Cvičitelé:

Červinka Leopold. Smaha Iosef.
Klein Štěpán. Dr. Oščádal Bohuslav. Volf Jose
Mráz Josef. Skopal Franta. Vychodil Jan.

Cvičitel'ský sbor ženský:

Předsednictvo

Svobodová Boža, náčelní. Koblihová Vlasta, místonáčelní.
Oščádalová Miloslava, zapisovatelka.

Cvičitelky

Dvořáková Arnošta.
Dvořáková Běta.

Haveičíková Štefa.
Jarošová Vlasta.
Klein Štěpán, rádce.

Polednová Boža
Stoklásková Anežka

Zábavní výbor:

Předsednictvo:

Elmer Ladislav, předseda.
Volf Josef, místopředseda.

Brož Jaroslav, jednatel.
Tšpon Vojtěch, pokladník.

Výbor:

Bělehradský Josef
Červinka Leopold.
Dostál Ferda
Kadlec Otto
Koblihová Vlasta

Klaus Emanuel
Náprstek Josef.
Novotný Josef

Ondráček Rudolf
Sklenář Franta
Strojil Jaroslav
Sumová Anda
Vinkler František

Redakční odbor:

Předsednictvo:

Souček Jaromír, předseda.

Brož Jaroslav, místopředseda.

Výbor:

Beňa Antonín.
Hauke Karel.

Hrabě Rudolf.
Kadlec Otto.

Polame Josef.
Volf Josef.

Dramatický odbor:

Předsednictvo:

Elmer Lad'a, předseda.

Dostál Ferda, jednatel a pokladník.

Výbor:

Klein Štěpán.
Polame Richard.

Sklenář Franta

Vinkler Franta.
Wiedermann Stáňa.

Družstvo pro vystavění a udržování tělocvičny Sokola zřízení a udržování veřejné čítárny v Přerově

Předsednictvo :

Lazar František, předseda.

Vítěz Vincenc, jednatel.

Dvořák František, místopředseda.

Kučera František, pokladník.

Výbor:

Dr. Bořecký Karel
Elmer Ladislav
Karas Franta.

Kojecký Josef
Polame Josef

Poselt František
Souček Jaromír
Volf Josef

Náhradníci

Klein Štěpán

Ondráček Rudolf.

Poláček Hynek

Revisoři účtů

Jurečka Vilibald

Stejskal Vojtěch

Široký Cyril

Josef Rosenzweig-Moir:

Sokolí hnízdo.

Nad krajem, strmé na skále,
na nejpřednější stráž,
kam slunce bije zoufale,
v bouři se vítr sráží,

do nejzazšího okolí,
kde hlédne oko tvoje —
tam stinné hnízdo sokolů,
sídlo míru i boje.

Sokolí statná rodina
tu nade krajem sídlí,
ke slunci křídla rozpíná,
ke slunci bije křídly,

Tmy černé mraky zahání,
bouřím své staví čelo,
radosti symbol, j.ásání,
světlo tam, kde se stmělo.

vzdor tam, kde hlava klesá níž,
plamen, kde srdce hasne,
píseň, kde truí smutku tíž,
kcle slzy, oko jasné.
tak bouřné heslo sokolů
zní vstříc celému světu,
že chví se širé okolí
Až na nejvyšší metu !

Jaromír Souček:

V před!

Slovo úvodní.

Čtyřicet let činnosti! Znamená téměř délku lidského věku. Tak dlouho trvá jednota naše, tak dlouho zápolí o palmu prvenství mezi českými spolky našeho staroslavného českého města. Vyrostla z počátků malých. Několik vlastenců pojalo v roce 1871 úmysl založiti Jednotu sokolskou, úmysl svůj v brzku ve skutek uvedli a kol 30 členů soustředili v novém spolku.

Doba dělící nás od založení znamená opětovaný vývoj, nový vzrůst, rašení života stále se omlazujícího. Byly chvíle trpké, chvíle nejistoty o bytí naší jednoty, neboť nepřítel v každé době staral se o její bezživotí, ale vnitřní organismus byl silný, zdravý, tak že dovedl vzdorovati, dovedl odrážeti veškeré útoky nepřátel tajných i zjevných.

Dnes pod praporem sokolským seřaděny jsou šiky mužů, žen i dorostu. Vše co česky cítí a dýše, co ctí odkazy nesmrtelných Fügnera a Tyrše, vše nalézá jen místo v řadách našich. Otcové, dědové naši dobách nejtěžší persekuce dovedli chrániti naši Jednotu a proto my, dítky nové, volné a svobodné doby, musíme ji přivesti k metě vítězné.

Co pilných a obětavých činovníků vychovala Jednota naše! Byli a jsme hrdými na ně, neboť oni tvořili a tvoří onen čarovný kruh, do nějž se zápletem vcházejí druzí, jim přísluší hlavní dík za vzrůst a rozkvět Jednoty, za její postup a její činnost. Neboť zůstane pravdou:

Kde stanutí tam smrt, jen ruchem žijeme, jen činnost každým dnem opětovaná život nám zabezpečuje. Tou činností zachováváme odkaz Tyršův, tolikrát opakovaný, ale vždy pravdivý úkol záleží v tom, že před jinými povoláními jsme zachovávatí národ tvůj při té jarosti všestranné, která národům nedá odumřít, při té síle stále a svěží při té zdravoti tělesné, duševní i mravní, která ni žádná zkáza vzniknouti nedá a tím i žádnému stanutí, žádnému zpátečnictví. tomu nejhoršímu, ba vražednému zločinu na národech páchanému.

„Ve zdravém těle zdravý duch“, za tím heslem vycováváme dorost náš národu svému. Národ vidí v Sokolstvu tu nejpevnější svoji záštitu, tu první výzvu v boji národním, I v tomto směru dbejme slov našeho zakladatele: Milujme vlast, učme se sloužit národu svému, to je nejkrásnější, nejsvětější povznesení snah našich. Neznáme velebnějšího, vznešenějšího pojmu nad lásku k vlasti a národu. Šťastná, volná vlast, svobodný, mravně i tělesně statečný národ, toť ten velký, vznešeně krásný úkol Sokolstva v životě našem národním.

Slova ta uvádí vždy a všude v život naše Sokolstvo. plní přísně povinnosti mu vytčené a doba příští ukáže v pravdě, že marné jsou snahy těch, kteří chtějí národu vyrvat lásku a přízeň k Sokolstvu a nahradit Sokolské jednoty zrůdným novotvarem.

Sokol stál vždy a státi bude ve službách celého národa! Půjdem dále ku předu směrem přímým za šťastnější a lepší budoucnost národa !

;Psal jsem také o Bratrstvu a válečné jednotě statečných mužů, kteří se proslavili svou silou a udatenstvím. Ale ti bojovali v cizině a za cizí krev přelévají. Dnes však má národ náš jiné Bratrstvo, statečné a jaré Sokolstvo, které slouží jen jemu a jméno jeho proslavilo i za hranicemi. Duch tohoto Bratrstva, zdraví těla i ducha, radost z práce i zápasu pro právo, pro vše clobré a lidské, nechť zůstává neporušen, nechť osvěžuje a sílí nás všechny. Zdar jemu. Zdar našemu kraji. ať zkvétá či povznáší se pravou vzdělaností a zdravým pokrokem, Zdar našemu národu !

Alois Jirásek.

A. Beňa a O. Kadlec :
**Stručný nástin dějin „Sokola v Přerově
Od roku 1871 do roku 1911.**

MOTTO:

Nad bujarou hlavou tv
připravuj tam lepší dny,
oheň jarý v čela vlivej,
o svobodě hrdé sny,
pod tebou nech sval se tuží
K síle načí se druží

A pak osud příznivnější
snad si sebe vyvolí
by Zdar český,
v dějin desky
Vepsal péro sokolí”.

Sv. Čech : „Péro sokolí”.

Čtyřicet let uplynulo od té doby, kdy do staroslavného města Komenského, Zerotínova a Blahoslavova zalétko krásné heslo Fügnerovo: „Tužme se !”

Nezapomenutelný tvůrce Sokolstva Dr. M. Tyrš nesnadný úkol mu vytkl, přece však mužové vlastenečtí nelekajíce se obtíží ani překážek, shromáždili kolem sebe malý hlouček nadšených mužů a založili naši tělocvičnou jednotu Sokol

V čele obětavých těch mužů stál horlivý vlastenec přerovský + br. Frant. Stěpka, pozdější .starosta města Přerova a zemský poslanec. Zařizující odbor měl tři členy. Byli to + br. František Stěpka. měšťan a obchodník, br. Jos. Vítěz. měšťan a řezník a + br. Fr. Mrkva, stavitel. O vývinu Sokola podává nejlepší zprávu jednatel tehdejší Br. Frant. Mrkva, stavitel, jenž píše:

Dlouho již kolovala myšlenka v městě našem, aby se za příkladem českých moravských měst založila též v Přerově tělocvičná jednotka Sokol. Několikrát již ta myšlenka uzrávala, avšak vždy opět ponořena byla ve spánek. Nezůstala však dlouho zapomenuta.

Pokročili synové staroslavného města Přerova, vedeni jsouce tužbou ušlechtilou, požádali vlastence br. Fr. Stěpku, aby se provedení krásné té myšlénky ujal, což br. Stěpka ochotně učinil, se zvoleným zařizujícím odborem, v němž zasedali br. Jos. Vítěz a br. Frant. Mrkva, stanovy vypracoval a c. k. okr. hejtmanství v Kroměříži ke schválení předložil.

Výnosem c. k. místodržitelství v Brně ze dne 4. dubna 1871. č. 5774 byly stanovy jednoty

potvrzeny a přípisem c. k. hejtmanství ze dne 25. dubna 1871, č. 2233 ku potřebě jednoty zaslány. Valná hromada ustavující konána byla dne 4. května 1871. Tím započata činnost jednoty.

Jako zařizující odbor podepsáni jsou : MUDr. Cyrill Černoch, lékař (+). Frant. Stěpka, měšťan (+). Josef Vítěz, měšťan. Fr. Mrkva, stavitel (+). Cyrill Vítěz, měšťan (+).

Valnou hromadou zvolený výbor jemuž v čele stál první starosta naší jednoty + br. Frant. Stěpka. za spolupůsobení náměstka br. Jos. Vítěze, jednatele br. Fr. Mrkvy a náčelníka + br. F. Vejborného. vzal na sebe úkol mu svěřený a počal pilně pracovati a povinnosti své plniti, ačkoliv velké nesnáze překonávati mu bylo, neboť nebylo žádného tělocvičného stánku. Byla propůjčena sl. městskou radou tělocvična v obecné škole ve Školní ulici, ta však ukázala se v době podzimního cvičení zcela nedostatečnou. Když to výbor záhy postřehnul, požádal si. obecní radu za podporu peněžitou na zjednání náradí, kteréžto žádosti vyhověno bylo a darováno 75 zl. k naznačeným účelům. Výbor, maje nejpotřebnější obnos pohromadě, zřídil nejnutnější náradí, maje místnosti v hostinci na „ Pančavě“ (restaurace za mlýnem). kdež se veškeré spolkové schůze konaly.

Cvičilo se dvakrát týdně, v pondělí a ve středu. Cvičenci se jen hemžilo, neboť hned v počátcích průměrně návštěva vykazovala v létě r. 1872 -- 29 cvičenců. Cvičilo se v letní tělocvičně v zahradě br. Henšla (nyní lékárna p. Mag. Ph. Mücka nám. T.G.M.).

Z náradí, které počátkem r. 1872 doplněno bylo. zachovalo se nám náčiní a kůň. Bradla z té doby darována byla sokolské jednotě v Porubě ve Slezsku r. 1875 a těch dosud se užívá. Náradí pořízeno bylo rozprodáním 100 kusů akcií po 1 zl., které pak losováním čísel každého čtvrt roku se splácely.

Účel jednoty vytknut stanovami: . účelem jednoty jest pěstovati tělocvik společným cvičením, společnými výlety, šermováním atd.

K oživení ducha společného služtež i poučné přednášky nepolitického obsahu, jakož i společenské zábavy.

A posláni své jednota dle stanov řádně plnila. Pěstoval se horlivě tělocvik, konaly se společné výlety, šermovalo se, přednášelo a konaly se společenské zábavy, z nichž „Kateřinský ples“ r. 1872 uspořádaný, s velkým zdarem se potkal. Činnost jednoty stoupla, když náčelníkem po br. Vejborném zvolen byl br. Vicha a starostou jednoty br. Jos. Vítěz. Za jeho starostování staral se výbor o získání nových členů, takže brzy na to vykazoval seznam členů o 32 členů více. než bylo jich při založení jednoty.

Nevšední obětavost věnoval jednotě cvičitel br. Slavík, jenž později zvolen i náčelníkem, a cvičitelem zvolen pak br. Fr. Karas. Členové věkem pokročilí rádi vzpomínají těch krásných dob, kdy žili v tom bratrském kruhu. Ze čilý život ve cvičení neustále panoval, možno seznati z toho, že již v měsíci červenci r. 1872 pořádáno bylo první veřejné cvičení v háji Michalově.

Jelikož tehdy ještě dobrovolného sboru hasičského nebylo, byli to hlavně Sokolové, kteří chránili při požárech majetky nešťestím postižených, zejména pak třeba uvésti pomoc jich při rjožáru mlýna p. Urbánka.

Malými sbírkami mezi členstvem počalo se sbírat na prapor, dlouho však se nesbíralo, poněvadž to na se vzaly naše vlastenecké paní a dívky, které záhy sbírkou svou projevily, že sledují účel jednotou předsevzatý. Za složený obnos samy prapor zhotovily a jednotě naší odevzdaly. Jak vzácnou památkou byl by nám ten prapor, kdyby ho zlá ruka nebvla odcizila!

První sibnnky pořádala jednota dne 29. ledna r. 1873 v sále bratra Henšla na Dolním náměstí, které se vydařily nad očekávání, neboť čistého výtěžku bylo z nich 170 zl., což zajisté nasvědčuje tomu, jak občanstvo přerovské Sokolu přálo.

Toho roku přihlásilo se do jednoty přerovské mnoho rolníků z Moštěnice, Dobřic, Lověšic a Bochoře, z čehož jest viděti, že již tehdy venkov měl aspoň trochu pochopení pro naše snahy a tužby.

Dlužno podotknouti, že i dobročinné účely jednota naše podporovala. Nemocnému českému

skladateli hudebnímu poskytla podporu 20 zl. Mimo to byly poskytovány menší podpory na různé dobré účely.

Nemalých obtíží skýtala výboru místnost tělocvičná. Za letní tělocvičnu propůjčoval obětavý br. starosta jednoty Jos. Vítěz zahradu svoji pod kaplí sv. Jiří na Horním náměstí, avšak hůře bylo s tělocvičnou zimní.

Najímány různé místnosti, až konečně dorozuměla se jednota se sl. obecní radou tak, je jednota propůjčí náradí, převezme na sebe náklad za čišťení a osvětlování, sl. obec pak, že místnosti a otápění zaopatří v gymnasiu na Horním náměstí v místnostech nynějšího c. k. okres, soudu.

R. 1875 dne 15. listopadu důstojně oslavena památka desítiletého úmrtí zakladatele Sokolstva br. Jindřicha Fügnera, při kteréžto příležitosti přednášel o br. Fügnerovi br. prof. Frant. Oščádal.

Téhož roku vyslána deputace ke slavnosti odhalení pomníku Zižkova u Přibyslavi.

R. 1876 vyslána byla deputace ku pohřbu otce národa Františka Palackého. Téhož pak roku účastnila se jednota slavnostního odhalení pamětní desky hudebnímu skladateli českému Arnoštu Förchgottu Tovačovskému v Tovačově.

Dne 17. března 1876 poskytnuta podpora v obnosu 2748 zl. ve prospěch vdov a sirotků padlýdů Hercegovců.

Příčiněním tehdejšího jednatele „Sokola“ br. prof. Krcha uspořádáno několik přednášek. Bratr prof. Krondl přednášel o „Záboji a Slavoji“, hrdinách rukopisu královského, br. prof. Bezpalec přednášel o tělocviku a br. prof. Krch o „Velehradě a Buchlově“. Později stanoveny přednášky na dobu podzimní.

Tato data ukazují, jak čilý byl život spolkový. Nic nekalilo po celý ten čas jarý a čilý život jednoty. Ale i zdravé dřevo hlodá červ. Nadešel osudný rok. 1876 Kdy pro nekázeň a nesvornost členstva byla jednota rozpuštěna. Rok ten jest výstrazným rokem v dějinách naší jednoty a hlásá výstrahu dalšímu našemu životu sokolskému. Súčastnila se totiž jednota vítání arcibiskupa olomuckého. při čemž cvičící členstvo tvořilo špalír s kordy. To dohněvalo tehdejšího velitele místní vojenské posádky tak, že telegraficky obžaloval jednotu u c. k. hejtmanství v Kroměříži pro přečin veřejné bezpečnosti, druhým pak žalobcem byl p. B. Ježek, předseda českého spolku vojenských vysloužilců. Četnictvem zabaveny byly veškeré kordy a členové potrestáni. Každý účastník zaplatil pokuty 1 zl. a starosta „Sokola“ br. V. Chválek 20 zl. To bylo také podnětem, že jednota byla za krátko rozpuštěna. Došlo tehdy ke sporu členstva naší jednoty se členstvem sboru dobrovolných hasičů. Členové ;Sokolci: rozbíjeni tehdy horečnou agitací sboru hasičského, stali se nevázanými. nastalo obžalování členů od neznámých osob. až c. k. okr. hejtmanství v Kroměříži nařídilo rozpuštění tělocvičné jednoty. Tím pochovány krásné naděje do budoucna. To vše způsobila nekázeň členů !

Sokolská jednota však neupadla v zapomenutí. Horliví přívrženci myšlenky sokolské přemýšleli, jak by znovu zřídili jednotu sokolskou. Náradí a obnos 242'38 zl. byl uschován u jednoty kroměřížské. Nebylo tedy starostí ani o náradí, ani o peníze a místnost, I sestavil se zařizující výbor, vypracoval stanovy a podal ke schválení c. k. okres, hejtmanství. Stanovy však byly vráceny s poznámkou, že „Sokol“ založiti se nedovoluje. Zařizující odbor to však nezmátlo, stanovy popravil a pod názvem „Tělocvičná jednota“ znovu podal. Ty pak výnosem c. k. místodržitelství dne 6. června 1 878 byly potvrzeny, jako zařizující odbor byli podepsáni bři: Vilém Skřeček, Jiří Gréger st. Frant. Vrba, Frant. Skřeček a Hynek Polášek. Valnou hromadou dne 9. června 1878 znovu zahájena byla činnost tělocvičné jednoty, zájem pro věc sokolskou vzbuzen měrou netušenou tak, že při valné hromadě přihlásilo se 39 členů k nové jednotě.

Když to viděl zařizující výbor, s radostí chopil se úkolu, který mu uložen byl a s nevšední pílí vyřizoval záležitosti, jež za dobré uznával. V úkolu tom velmi posilňoval mladou jednotu „Sokol“ pražský, který různými pokyny udržoval mladou jednotu v činnosti, což výbor

vděčně přijímal a přesně dle rady „Sokola“ pražského jednal.

Utvoření vzoru kroje nebylo hned vyřízeno. Navrhovány byly různé vzory, jak kroj by měl být ušit, při čemž bylo prosloveno hojně návrhů. Konečně ustanoven kroj podobný dnešnímu, jen ten rozdíl byl, že místo čapek měly se nosit široké klobouky, obyčejné kalhoty, šněrovací střevíce a kamaše. Když však „Sokol“ pražský doporučil čapky, usneseno čapky ty podržeti. Dlouhé kalhoty a kamaše potrvaly až do 8. července 1883, kdy při slavnosti a veřejném cvičení v Prostějově jednota naše valně se lišila od jiných jednot. Proto přijata změna kroje dle vzoru ostatních jednot. Hned po otázce krojové přistoupilo se k pořízení spolkového praporu. C. k. místodržitelství dlouho z různých příčin povolení praporu odmítalo a celá ta záležitost vyřízena byla až 19. července 1883. Po několikeré opravě vzoru byl konečně prapor povolen, vlasteneckými ženami a dívkami proveden a r. 1884 slavnostně odhalen. Toho praporu se užívá podnes.

Nemalé obtíže bylo nové jednotě překonati s úřady politickými, které rozpuštění bývalé jednoty dávaly i nové jednotě pocítovati. Počátkem roku 1879 byla jednota vyzvána, aby přistoupila k župě Moravské. Výbor uznává nutnou potřebu toho, chtěl přihlášku k župě učiniti, shledal však, že stanovy dle toho spracovány nejsou. Usneseno tedy ve valné hromadě dne 12. října 1879 výborem navržené a opravené stanovy c. k. okres, hejtmanství ku potvrzení podati a k tomu žádati, aby jednota „Sokol“ se nazývala. Stanovy však potvrzeny nebyly. Koncem roku 1880 znovu podány, byly však opět odmrštěny. Deset let trvalo jednání stran stanov s úřady politickými, až konečně výnosem c. k. místodržitelství ze dne 10. května 1889 byly potvrzeny. Hned pak přistoupila jednota k župě Moravské.

Poněvadž ředitelství c. k. gymnasia nejevilo valné přízně jednotě, dovolávali se členové sboru cvičitelského změny místností. Výbor tu žádost uznával, leč nebylo místnosti, jež by tělocvičným požadavkům vyhovovala. Z té tísně vyrostla myšlenka zbudovati vlastní tělocvičnu.

Návrh věci té se týkající podán byl ve výboru „Sokola“ již 28. června 1887. Návrh ten učinil tehdejší starosta jednoty br. Dostalík, jemuž velmi účinně pomáhali br. Fr. Mohapl a br. Fr. Dvořák, nynější starosta jednoty.

Ti pojali myšlenku dáti zhotoviti plány a požádati si. obecní zastupitelstvo za darování místa pro tělocvičnu „na Marku“, kteréhožto místa se již dostalo Sokolu r. 1887. První plány zhotovil - p. ředitel Bühler bezplatně. Malý fond začal vzrůstat, když si. Úvěrní spolek záložno v Přerově přispěl obnosem 200 zl. Tu hned pomýšlelo na zřízení zvláštního spolku pro zbudování tělocvičny, který se měl skládati ze ct. spolku divadelních ochotníků a těl. jednoty „Sokol“. Plány byly pak p. stavitelem Lazarem zhotoveny, aby účelu vyhovovaly.

Později ustavil se z příznivců „Sokola“ spolek samostatný, jenž žádal o schválení stanov až r. 1889, které také schváleny byly. Byla to znamenitá myšlenka neboť jen tak bylo umožněno postaviti si vlastní tělocvičnu. počátkem r. 1893 dostala jednota výpověď z tělocvičny gymnasiální a byla nucena najmouti si místnost v oomě p. Matzenauera v Palackého třídě, která však naprosto nevyhovovala.

Koncem r. 1889 stal se náčelníkem br. Ant. Hyánek, který veškeré řády, které jednotě scházely, vypracoval. Za něho nastal v jednotě zcela nový, bujarý život, neboť cvičenci vystupováním br. náčelníka tak k jednotě upoutáni byli, že za rok tělocvična byla cvičenci přeplněna. Cvičilo 4 — 5 družstev v každé cvičebně hodině. V těžké práci byl podporován br. náčelník zdárným sborem cvičitelským, v němž pracovali br. Fr. Karas, bývalý náčelník a cvičitel! br. prof. Chmelík, bývalý náměstek starosty sokolské župy Moravské. Br. Hyánek však již počátkem r. 1890 stal se náčelníkem okrsku a v říjnu téhož roku náčelníkem župy Moravské. Když však koncem r. 1890 byl poslán br. Hyánek do Brna, ztratila jednota znamenitého pracovníka.

Ačkoliv odešel výborný náčelník a odvedeno k vojsku 11 nejlepších cvičenců a cvičitelů, přece nenastala stagnace v tělocvičné činnosti jednoty, nýbrž br. Fr. Karas odchoval a

vědomostmi vyzbrojil nový sbor cvičitelský. Když práci svou vykonal, složil hodnost náměstka náčelníka. Za zásluhy své byl 22. ledna r. 1895 jmenován čestným členem sboru. Diplom čestného členství odevzdán mu na večírku ku poctě jemu pořádaném dne 31. března r. 1895.

Od té doby, co br. Karas vzdal se své hodnosti ve sboru cvičitelském, cvičival sbor pod vedením br. Beně, r. 1894 zvolen v květnu br. Šmíd, který však po nastoupení služby vojenské nahrazen br. Jos. Polamem. Dlužno vzpomenouti, že 9. července 1893 účastnila se jednota župního sletu a župních závodů v Hranicích, v nichž jednota přerovská dobyla III. ceny v oddělení nižším. V družstvu byli br.: vedoucí Ant. Beňa. Arnošt Jaroš, Arnošt Šafer, Jos. Polame, Ludvík Hrabal a Alois Chytil.

V témže roce uspořádána byla v Přerově hospodářsko-průmyslová a národopisná výstava. Na žádost si. výstavního výboru Sokolové konali střídavě u hlavních vchodů čestnou stráž po celou dobu výstavní. Ve výstavě samé pořádáno bylo dvakrát veřejné cvičení a v dobu výstavní uspořádán byl též dne 4. srpna druhý župní slet s veřejným cvičením. jehož účastnilo se přes 300 Sokolů.

R. 1895 ve dnech 28. a 29. června účastnila se jednota III.sletu sokolského v Praze počtem 36 členů a 18 cvičenci, z nichž I. družstvo závodilo v oddělení nižším a dobylo si 39tého místa uznání. Družstvo obdrželo čestný diplom a 5 členů, kteří obdrželi 70 procent bodů, dostalo diplomy prebornické. Družstvo bylo sestaveno takto: vedoucí br. Jos. Polame, Ant. Beňa, Rud. Čáslava, Fr. Navrátil, Arnošt Jaroš a Václav Zelinka.

Bude na místě se zmíniti, že I. slet obeslán byl deputací a ke II, sletu posláno bylo 41 členů v kroji a 17 cvičenců s jedním závodním družstvem v nižším oddělení.

Velkých zásluh o jednotu získal si br. Fl. Oščádal, který byl starostou jednoty. Pro přímou svou povahu byl u členstva velmi oblíben. R. 1894 byl zvolen starostou župy středomoravské. Br. Oščádal po celou dobu svého starostenství pečlivě se staral o rozkvět jednoty. Číselná data z doby jeho starostování naznačují velký rozkvět jednoty a potvrzují správnost tvrzení. I když se z hodnosti starostenské poděkoval, přece jako člen výboru všech prací se účastňoval.

R. 1884 zřízena byla obleková komise, která však se uplatnila v pravém slova smyslu až r. 1892. Příčiněním jejím bylo zjednáno hojně sokolských krojů a cvičebných úborů, čímž jistě byl nemálo podporován ve své práci výbor jednoty.

R. 1894 ustavil se odbor národopisný, který vzal si za úkol sbírat různé památky jednoty, aby tak potomstvu zachovaly se různé cenné listiny, předměty a věci, které by byly jakýmsi kulturním dokumentem naší osvětové práce.

Zmínky jistě zaslouží, že založen byl r. 1895 ženský tělocvičný spolek, který, obdržev schválené stanovy dne 16. listopadu r. 1895, č. 41.451, v život vešel. Činností z počátku zvláště nevynikal, až r. 1896 začal se zdárně rozvíjeti a buditi naděje, že se stane platným činitelem pro mvšlenku sokolskou.

Jako tělu se pozornosti značné dostávalo, tak i duše pěstována byla. Byla činnost vzdělávací z počátku malá, později však se snaha v tomto oboru stupňovala, až r. 1890 a 1891 za náčelnictví br. Hyánka mnoho přednášek proneseno bylo, při čemž dotčený br. náčelník měl lví podíl.

O zábavním výboru jest zmínka již z roku 1885. není však zpráv o činnosti mimo zpráv o výsledcích některých zábav. Teprve r. 1888 počalo se něco zaznamenávat. Rozepisovati se o celé té věci nelze, možno však tvrditi, že zábavní výbor účinně pomáhal výboru správnímu při všech vystoupeních jednoty, při přípravách k veřejným cvičením a různým slavnostem, které ve prospěch zbudování tělocvičny uspořádány byly. O důležitějších podnicích zábavního výboru ještě na místě vhodném zmínka

Když v měsíci únoru r. 1896 zemřel zakladatel a první starosta „Sokola“ br. Fr. Stěpka. Súčastnilo se hojně členstva jeho pohřbu v krojích.

Vzpomínka, která jemu zde jest věnována, jest jenom malým dokladem toho, že dotčený bratr

bvl všeobecně ctěn a milován.

Kdežto činnost do r. 1897 byla výhradně vázána na jednotu domácích, počalo se od r. 1897 přihlížeti také k venkovu. Vycházeli povolání k tomu činiteli přesvědčení, že k sokolské myšlence jest připoutati i venkov, abychom došli k vytknutému cíli. Pořádaly se tedy pochodové výlety v kroji do okolních osad a navazovaly se s venkovskými kruhy vedoucími styky, aby tak heslo Tyršovo proniklo i do vzdálených vesnic a přineslo mír a volnost.

Práci dařilo se doma i venku. A jak by se jí nedařilo, když bratři Bochořák, Kučera a předseda družstva br. Mohapl s největší energií pracovali ke zdaru nové tělocvičny. Zde dokázala láska a hluboké pochopení za krátký čas tolik, čeho nelze mnohdy docílit ani za nejpříznivějších okolností.

Kdž již byl stánek, tož to se dobře pracovalo. Rozvinula se činnost správní, tělocvičná a zábavné-vzdělávací neobyčejně.

Konaly se horlivě porady zmíněného výboru, kdež řešily se pečlivě otázky jednoty se týkající se všech stran. Největší pozornosti těšila se otázka finanční, která byla bolavým místem jednoty. Cvičitelství sbor vykazoval činnost svou a členstva podřízeného veřejnými cvičeními a zábavní výbor uplatnil se velmi dobře, když 3. února r. 1897 uspořádal „Sibřinky“, které všestranně uspokojily a přinesly hojné finanční žně.

Vždy a v první řadě přihlíželo se v jednotě k tomu, aby měl cvičitelství sbor theoreticky vychované pracovníky. Ze snahy té přirozeně vyplynulo, že župní cvičitelství..kurs r. 1898 byl obelán třemi nadějnými cvičenci, z nichž dva hned po absolvování stali se cvičiteli jednoty.

Není nikterak smělým naše tvrzení, že rok 1898 byl velmi plodný jak v práci vnitřní, tak i v práci vně jednoty vykonané. Pracovalo se intensivně ve všech odborech pro blaho nové tělocvičny, ale také ve veřejnosti české i slovanské jednota nezůstala zpět. Súčastnila se 14. a 15. srpna sokolského sletu v Hodslavicích, kdež oslavována byla památka otce národa Fr. Palackého.

Deputací byla účastná jednota slavnosti Mickiewiczovy v Krakově a tím přispěla činně také k řešení otázky všeslovanské vzájemnosti.

Bude jistě na místě zmíniti se, že r. 1898 začalo se klubati družstvo starších, které brzy na to v život vešlo a dokázalo pochopení starších i usedlých bratří pro sokolskou výchovu tělesnou.

A tak ubíhal měsíc za měsícem v čilé práci, až nadešel rok 1899 jako vždycky, tak i nyní cvičitelství sbor s br. Jos. Polamem v čele, staral se o tělocvičně-technickou část jednoty s největší pozorností. Cvičilo se ve družstvech i ve sboru pilně. Náradí se nahrazovalo a doplňovalo novým.

A přišly srpnové bouře, kteréž clo jednoty zanesly jakési tísnivé ovzduší. Tehdejší jednatel br. Tichý píše: „Br. Beňa táže se výboru, bylo-li správně jednáno, když zdejší tělocvičná jednota „Sokol“ po demonstracích konala čestné hlídky, a žádá, aby celá věc byla předložena výboru Č. O. S. Br. starosta (Dvořák) odpovídá, že věc tu dobře uvážil, že hlídkami těmi nebyly zamezovány demonstrace, nýbrž pouze vytloukávání oken uličníky, a ostatně, že v záležitosti té obrátil se na tajemnický úřad (Č. O. S. přípisem. Tajemnický úřad s jedním tím souhlasí a věc tu výboru Č. O. S. předloží k rozhodnutí.

To budiž uvedeno, jak zdejší jednota resp. její představitelé se za chovali k demonstracím, jistě tak, jak by se každý rozumný člověk zachoval.

Práce jednoty se stupňovala, až r. 1900 přikročeno bylo k založení veslařského odboru, k čemuž dal podnět cvičitelství sbor, přihlížeje k tomu že by to mohl býti dobrý zdroj příjmů pro jednotu.

Nejen finanční otázka, ale také kulturně-vzdělávací řešena byla jistě správně, neboť pořádaly se přednášky a oslavné večírky. Tak uspořádán byl v předvečer výročního dne upálení Mistra Jana Husa večírek, spojený s přednáškami na uctění památky nezapomenutelného mučedníka kostnického. Večírek započal písní „Hranice vzplála“, kterou zapěl pěvecký odbor „Sokola“ a pak přednášel za velké účasti bratří i obecnstva dp. Frant. Prudký, vikář ref. církve z

Olomouce o životě Husově a Dr. Houba o vlastenectví a písemnictví jeho. Večírek ukončen byl písní „Bývali Cechové“.

Neobyčejně plodný byl r. 1901. Výroční den úmrtí nesmrtelných zakladatelů Sokolstva Dr. Miroslava Tyrše i Jindřicha Fügnera oslaveny byly osvětlením tělocvičny vždy v předvečer slavnostního dne. Vzpomenuto opět ve výroční den památky M. Husa přednáškami br. prof. Oščádala a br. Q. Houby, jednota uspořádala různé výlety, večírky a veřejné cvičení. Súčastnila se národní slavnosti v Lipníku a také čtvrtého sletu všesokolského dvěma družstvy, z nichž každé obdrželo záslužný diplom a rovněž jednotlivci. O věc ovšem největších zásluh si získal br. Jos. Polame, tehdejší náčelník, který svým přísným a přece bratrským vystupováním dovedl jednotu k tak čestným úspěchům.

Jak čilá byla práce, lze viděti z toho, že během r. 1901 přistoupilo 30 činných a 13 přispívajících členů, úhrnem tedv 43 členů. Odešlo mnoho členů změnou místa a úmrtím, přece však jednota na počtu členstva získávala. Měla jednota koncem r. 1901 11 členů zakládajících, 143 činných a 95 přispívajících - celkem 249 členů, jistě jest z cifer těch zřejmý postup jednotv. Knihovna spolková získala vedle odborných spisů také několik spisů a časopisů zábavných a poučných. Obleková komise, národopisný odbor a zábavní výbor vyplatily se v míře ještě větší než v periodě uplynulé a podepřely jednotu ve směru propagačním, národopisně-kulturním i finančním.

Abychom v historii zde podávané byli spravedlivými, jest třeba, aby mluvili činitelé povolání. Píše br. Jul. Heger, jednatel z r. 1902 takto: „Měla-li by činnost jednoty posuzovati se podle výletů a zábav, podle návštěvy ve cvičení a počtu cvičenou, musil bych doznat, že spolek kvete a prospívá. Uvážíme-li však, že důležitým úkolem Sokola jest morální výchova, uvědomování a povznesení duševního nívau jeho svěřenců, tu nemohu zatajiti rozdíl mezi posvátným nadšením zakladatelů „Sokola“ a ochablost doby nynější. Příčinu toho hledati třeba jen v nedostatečném uvědomování a nedostatečné výchově mravní. A s tím větší radostí musím poukázati na energické snahy br. náčelníka, který opět a opět vybízal ve výboru správním k uspořádání přednášek poučných, jež teprve koncem roku byly uskutečněny!. Přednášel br. Dr. Houba

1. „O cíli a úkolu „Sokola“. 2. „O výchově cvičících členů“ a 3. „O životě Tyrše a Fügnera.“ To jest jistě kus historie naší jednoty. Representovala se jednota v roce 1902 také velmi slušně. Uspořádán byl jarní výlet do Michalova, v měsíci dubnu podniknut pochodový výlet do Brodku, dne 13. července súčastnila se župního sletu v Přerově a 3. srpna uspořádala společně s „Družstvem“ na podnět starosty bratra Dvořáka „Dětské radovánky“. Byl to první pokus připraviti našemu dorostu nevinnou zábavu a dospělým naskytla se příležitost pokochati se nelíčenou veselostí dětí. Dne 24. srpna súčastnila se jednota otevření tělocvičny v Týnci -- v tom Tvnci. kdež před rokem „Sokolu“ odpírali sousta chleba a občerstvení.

Ve dnech 1. a 8. srpna súčastnila se jednota sletu Moravskoslezské obce a výletu Č. O. S. V Přerově byli bři. z království, přivítání, aby po uchvacujících cvičeních prostných, která byla na náměstí provedena, byli doprovázeni na půdu Moravské Ostravy. Tam změřila se česka sila s odvěkým našim nepřítelem, jak líčí pamětní spis: Na naší straně radost, jásot, nadšení a vědomí mocné - mocné převahy na jejich straně zášť, zběsilost, surovost. U nás klidná manifestace 50.000 u nich výstřední hrstky fanaticů. Také tento rok uspořádán byl v úmrtní, dny našich velikánů Fügnerovi a Tyršovi hold a jich památka uctěna osvětlením, smrt pak kostnického mučedníka oslavena opět manifestačním večírkem. Dne 3. prosince uspořádal slovatný cestovatel Stanko Vraz dvě přednášky, z nichž odpolední určena byla pro mládež a večerní pro širší veřejnost. Na podnět br. Kryšky horlivé agitováno, abv si jednota získala co nejvíce členů. Na to budiž vděčně vzpomínáno mezi přáteli jednoty! Ještě vzpomenouti dlužno velké ochoty spolku hudebních ochotníků, který při každé příležitosti veden p. hudebním skladatelem Čapkou-Drahlovským ochotně přispíval ke zdaru podniků sokolských.

A tak jako v kaleidoskopu střídají se obrazy pestré a méně pestré, složité a nejsložitější, tak i v jednotě naší rok za rokem střídá se práce důležitá s nejdůležitější pro život jednoty i. pro členstvo. Tak roku 1903 projektovány, byly v Přerově univerzitní extenze. Pořadatele obrátili se i na tělocvičnou jednotu a ta ochotně přistoupila v okruh podnikatelů, aby vysláním br. Dr. Kryšky dokázala, že má smysl pro vše dobré a duši lidské prospívající. A kdo by se divil, když br. náčelník ve schůzi správného výboru dne 16. března roku 1903 dal návrh, aby vypraveno bylo závodní družstvo do Lvova ? Ale i mladá inteligence viděla v členech jednoty a zvláště v kruzích jednotu vedoucích oporu pro své lidově vzdělávací snahy. Tak na valné hromadě dne 6. ledna roku 1904 dal br. J. U. St. Emil Tománek návrh na zřízení veřejné čítárny a jménem akademického klubu vybízí jednotu, aby pomohla. Br. Dvořák navrhuje zřízení prozatímní veřejné čítárny a tak vynořila se na <v>ivn důležitá otázka, aby vzděláván a uvědomován byl lid v našem milém městě. Technicky se pokračovalo. Obeslán byl jedním družstvem slet v Lublani a cvičilo se pilně v družstvech i ve sboru, neboť snaha uplatnit se v sokolské veřejnosti hnala náčelníka, cvičitele i členstvo ku předu.

V roce 1904 začala se již ventilovati otázka přístavby, zábavní pak výbor všemožně staral se o to, aby k přístavbě dojíti mohlo. Uspořádal 1. února šibřinky „Světlem - Letem“, které skončily mravně i hmotně uspokojivě. Nelze se tedy diviti, že jednota, když sama aspoň trochu si pomohla, obrátila své zraky k utlačované a živořící jednotě v Radvanicích u Polské Ostravy, která se stala odiranitelkou. Finančně sice jí pomoci nemohla, když však možnost pomoci se ukázala jakýmkoliv způsobem, nelénla a pomohla s vědomím, že pracuje pro celek všesokolský.

A tak se pracovalo ruku v ruce. k práci přiložili ruce nejobětavější, až r. 1905 vynořil se na povrch pracovníků jednoty br. Pospíšilík. který obětavě přednášel cvičícímu členstvu a konečně uspořádal pro členstvo i veřejnost dvě velké přednášky „O Mistru J. Husovi“ a o Jindřichu Fügnerovi. Vedle toho uspořádáno bylo několik podniků, jichž Sokol se účastnil. Župní slet výlety a slavnost družstva předpokládaly součinnost veškerého cvičícího členstva a cvičitelského sboru. O zdar zásluhu má opět a opět milovaný náš br. náčelník Jos. Polame, který železnou rukou a přece bratrsky vedl jednotu ke krásným cílům.

Jakým směrem nesla se snaha předních pracovníků naší jednoty, stůjtez zde slova, která napsal ve výroční zprávě jednatelské za r. 1906 br. Pospíšilík :.. Míním totiž, že hlavní činnost jednoty vedle výchovy tělesné soustřediti se má paralelně s výchovou duševní na individuální výchově našeho dorostu, jakož i všech bratří vůbec. Síly jednotlivce jsou zajisté k takovému úkolu slabé a proto pověřil mne výbor náš, abych postaral se a sestavil vzdělávací odbor, abych sepsal několik lidí schopných a obětavých, jimž záleží na tom, aby z mladé generace naší vychováni byli muži charakterní, sebevědomí a stateční, Sokolici v pravém slova smyslu, kteří by své přesvědčení za osobní prospěchy neobětovali, nýbrž kteří by byli typy pravého českého člověka, člověka, který má pravý smysl pro vážnou práci národní. Vzdělání dorostu a mladého členstva bylo stěžejnou otázkou, k níž lnuli všichni, kdož v popředí jednoty stáli. A bylo práce třeba, aby nepřišla i u nás v platnost slova Masarykova :

Český charakter jest - nemíti charakteru,
český typ jest - býti netypickým.

K doplnění vědomostí o předních našich velikánech zvláště prospěla přednáška p. prof. Soldána. O Svatopluku Čechovi. největším básníkovi speciálně českém. Tím zároveň ukázalo se našemu členstvu, že přední povinností jeho jest se vzdělávati a spisů našich ryze českýdi básníků a spisovatelů čísti a znáti.

Rovněž uctila jednota naše 50leté výročí úmrtí největšího publicisty českého Karla Havlíčka Borovského. Oslava byla vlastně oslavou celého okolí. Přednášel [i] Dr. Zdeněk Tobolka z Prahy, jehož důkladná práce kulturně historická i milý přednes uchvátil všechny poslouchající. Kromě těchto přednášek přednášel členstvu i br. náčelník o památných dnech české historie a br. Beňa o organizaci sokolské.

Naše členstvo navštívilo i výstavu satyrických a uměleckých obrazů Kupkových, kdež náležitě bylo poučeno br. Pospíšilíkem.

Vedle vzdělávací a tělocvičné stránky nebyla zanedbávána..propagační stránka naše. neboť sletu v Záhřebě účastnila se též naše jednota s br. starostou a náčelníkem v čele. Ve dnech 30. června až 1. července uspořádán byl župní slet v Lipníku, jehož se jednota v plném počtu účastnila, vedle toho uspořádána byla řada zábav a reprezentativní byly „Sibřinky“, kterých vzpomínáme pro zábavu v pravdě demokratickou.

Roku 1906 podniknuty byly kroky k získávání členstva i členek a založení ženského tělocvičného odboru. — Koncem roku měla jednota celkem 251 členů.

Rok 1906 byl rokem kulturní a technické práce, rok 1907 a 1908 práci tu korunoval. Hned počátkem roku 1907 přišel v život ženský odbor tělocvičný, který při svém počátku čítal 64 členek. (Dle zápisu výborové schůze ze dne 20. ledna 1907.) Čilý ruch cvičební zachvátil ženský odbor, dorost a zvláště členstvo, které se horlivě připravovalo na V. slet všesokolský. Cvičilo prostná a náradí, bylo viděti jen ruch a dření.

Aby se umožnilo i méně majetným účastniti se sletu, usneseno ve správním výboru, aby zisk ze župního sletu ze dne 2. června byl věnován cestovnímu fondu. Tím pak, že uspořádán byl župní kurs a umožněna byla návštěva toho kursu 7 nadějným bratřím, povznesla se zase tednická úroveň jednoty.

Zájem členstva, dorostu a žen o cvičení vzrůstal, až docíleno bylo za měsíc leden r. 1908 u členstva cvičícího číslice 463. Pěkná zajisté to cifra !

Dne 12. července r. 1908 účastnila se jednota župního sletu a župních závodů v Tovačově, kdež obdrželo závodní družstvo I. cenu. Vedle župního sletu byla účastná také župního výletu do Týnce a na návrh br. starosty uspořádala dne 10. července „ Dětské radovánky“. Tím se reprezentovala jednota veřejnosti jistě slušně.

Ale k technické části! Br. náčelník, sotva že si odpočinul po jedné práci, již vrhl se do nové, neboť uspořádal cvičitelský kurs pro ženský odbor, aby vychoval technicky vyspělé členky-cvičitelky. takže nebude již třeba ženskému sboru cvičitelskému spoléhati neustále na pomoc sboru mužského.

Pokrok je viděti na všech stranách a zároveň také. že jednota naše čím dále více a více se uplatňuje v mezích své působnosti.

Přes to ale jakási skepse budí se v hlavách pracovníků a necháme mluvití jednatele br. Elmera, který za rok 1909 na valné hromadě ze dne 6. ledna 1910 promluvil takto:jest ještě i mezi členstvem nesprávné pochopení pro Sokola, ano mnozí nás řadí mezi spolky sportovní a zábavné, jiní zase nepochopující význam tělocviku vidí v nás jen zaháleče, lidi pro ukrácení chvíle cvičící. Vždyť město Přerov, které má 20.000 obyvatel, má ve svých zdech mnoho vlastenců, má i Sokola, který není ale tak silným, jak by se při takovém městě předpokládati dalo. jednota čítá 295 členů." Ze slov br. Elmera mluví skepse, přece však potěšitelně jest, že pozornost veřejnosti stále víc a více se připoutává na naši jednotu. Poctivou a čilou prací získá naše věc ještě více a rozmnoženy budou naše řady.

Jednota jest členem družstva, odboru Komenského a veřejné čítárny. Během r. 1909 zřízen byl zvláštní divadelní odbor, který se zabýval otázkou zřízení vlastního jeviště. Dne 2. dubna byl uspořádán na počest 50letých narozenin br. starosty Dvořáka večírek a uspořádána sbírka mezi jeho známými, která jako „Dvořákův fond“ zdobí naši jednotu. Přednášeli bři. Souček „O národní práci Sokolstva“ a dr. Venhuda z Vyškova „O významu Tyršově“. Mimo to účastnila se jednota všech národnostních projevů na obranu jazyka českého na rakouských drahách a přednášky Dr. Fischera.

Cvičilo se pilně v členstvu a dorostu, kdež někteří obětaví bři. přednášeli, z nich pak největších zásluh o skutečné vedení dorostu si získal br. Kratochvíl. Skoda, že vojna nám ho vzala!

Jednota účastnila se oslavy 10letého trvání Sokola II. v Prostějově, sletu ve Vyškově a

vystoupení místního ve prospěch tělocvičny.

Ačkoliv některé nechutné záležitosti hleděly zkalit svornost bratrskou, přece přes různá mínění půjdeme k metě pro nás toužebně - za bratrstvím.

Tak přicházíme k době posledních dvou let. Vedle toho, že počet členstva cvičícího i přispívajícího neobyčejně stoupá (koncem r. 1910 346 členů), máme silný odbor ženský, silný dorost, žacké kursy a silné cvičitelské sbory. Že postaráno o řádné vzdělání cvičitelů, nutno konstatovati, že 3 bratři a 1 sestra mají kurs Č. O. S.

Vedle zdárné činnosti tělocvičné jest i správné působení jednotlivých členů výboru horlivé. Vždyť za br. starostou Dvořákem a jiskřivým br. Elmerem stojí lidé mladí a pro věc sokolskou nadšení! A br. Josef Polame, ten jest také ještě mladý, ten bude náčelníkem mnoho ještě let, aby dokázal, že už těch svých hochů neopustí, dokud mu nebude třeba.

Finance jsou obstojné, bude se proto přistavovati, aby nám ten kouteček stačil. Snad i ten skeptický br. Elmer zamne si ruce a potají řekne: „No, je toho dost!“ Jednota účastnila se všech národnostních vystoupení, vykonala obvyklá vystoupení župní, uspořádala „Akademii, Dětský den“, dorostenské závody, z nichž vyšla vítězně, a nyní pilně se připravuje pro své jubilejní vystoupení a pro VI. slet všesokolský v Praze atd.

Naše cesta jest dobrá. Jděmež tedy za vytknutým cílem pevně a neodivějně, vztyčme vzhůru hlavy, neboť jen činnost jest život, a žijme tak, abychom říci mohli sobě s Macharem :

„Co v srdci jsem choval jako zář svých zřitelnic,
to mi bude jednou soudcem, nikdo víc!“

Růžena Appeltová : K dějinám ženského odboru „Sokola“.

Po roce 1890, kdy pomalu začínají mizeti předsudky proti ženskému tělocviku, začínají se leckde objevovati tělocvičné spolky, které by se staraly o to, aby i ženám byla poskytnuta možnost vyvíjeti stejnoměrně svoje svalstvo a starati se rozumně o zdokonalení těla v ohledu krásy.

U nás v Přerově hledati dlužno počátky takového snažení v r. 1896, kdy založen byl tělocvičný spolek paní a dívek. Ustavující valná hromada byla již 15. prosince 1895, ale vlastní činnost spolková, která se v prvním roce omezila na cvičení, počíná teprve v r. 1896. Členky cvičily v Sokolovně, titulovaly se sestry, (ne dlouho) a k návrhu jedné členky chtěly zavést i tykání, k provedení však nedošlo. Členek koncem roku bylo 29.

V druhém roce své existence počíná si spolek mnohem živěji. Pořádá několik zábav, jejichž čistý výnos věnován „Družstvu pro vystavění a udržování tělocvičny“. Rovněž pořádány 2 přednášky bratra Josefa Polameho „O tělocviku dívek a O působení tělocviku na tělo lidské“. Počet členek stoupl až na 57.

V následujícím roce pokračuje spolek ve cvičení, takže v prosinci 1898 jest již schopen podati ukázkou cvičenosti členek veřejným cvičením, pouze ženám přístupným.

V dalších letech pokračuje spolek v práci započaté. Cvičeno za vedení jednotlivých členů Sokola v Sokolovně, pořádány zábavy, přednášky, pěstován zpěv atd. Poněvadž však Jednota sokolská měla mnoho vydání a žádala na členkách tělocvičného spolku některé poplatky (na náradí, světlo, župní příspěvek), které se stale stupňovaly, počalo vznikat mezi oběma spolky jakési napjetí, které konečně dostoupilo vrcholu a bylo neudržitelné. To bylo v říjnu 1905, kdy došel spolku dopis od župy oznamující, že při tělocvičné jednotě „Sokol“ v Přerově musí býti zřízen odbor. Vyzývá spolek, by stal se odborem a svolal za tou příčinou mimořádnou valnou hromadu.

Ale spolek usnesl se jinak. Vystoupil ze župy, žádal o povolení obce, by cvičiti směl ve školní tělocvičně, což povoleno bylo. Od těch dob cvičil samostatně. Dlouho se však dřívějšímu rozkvětu netěšil.

Odtržením od župv ztratil mravní podporu, scházelo mu technických rádců a cvičení nešlo již

tak hladce ku předu. Vzdělávací činnost tím ovšem netrpěla, té hleděl si spolek později a hledí dosud, jsa již zcela jiným spolkem.

Župě však jednalo se stále o zřízení ženského odboru v Přerově, .snažila se tedy provést tuto myšlenku tím spíše, že město jak počtem obyvatelstva, tak porozuměním pro myšlenku sokolskou ukazovalo vhodnou půdu pro rozšíření sokolstva i v řadách žen. Konečně nedlouho před velkolepým V. sletem dochází k uskutečnění ženského odboru tělocvičné jednoty „Sokol“.

Ustavující valná hromada byla 17. ledna 1907 za účasti 32 členek a 3 zástupců předsednictva jednoty. První předsedkyní zvolena Žofie Kryšková, první náčelnicí Žofie Polamová. Hned po valné hromadě zahájil odbor svou činnost jak tělocvičnou, tak i vzdělávací.

V prvním roce měl odbor 78 členek. Schůzí výborových konáno 6 v nich projednávány vnitřní záležitosti odboru, promlouváno o zábavách, které budou pořádány, přijímány členky atd. Zábavy samostatně pořádal odbor v tomto správním roce pouze 2, ale za to všemožně pomáhal jednotě při jejich zábavách.

V dalších letech rozvíjel odbor činnost stále větší, i počet členek stoupal tak, že koncem roku 1909 čítal 86 členek a 39 žaček, koncem r. 1910 má 102 členky a 114 žaček.

Za účelem vzdělávacím navštěvovaly členky přednášky jednotou pořádané; k témuž účelu odebírány časopisy: Věstník sokolský, Sokol, Cvičitelské listy a později též Věstník moravských žup. Kromě toho zakupuje výbor ochotně k návrhu náčelnice spisy potřebné k technické vyspělosti cvičitelek.

Po stránce technické nebyl odbor ihned samostatný. Nebylo sester, které by i po stránce theoretické byly tak vyspělé, by cvičení samostatně a k prospěchu odboru vésti mohly. Proto ujali se vedení ochotně bratři J. Polame, Klein, Vychodil a Gajdušek, sestře náčelnici zůstaly záznamy o návštěvě cvičení, které v prvním roce činnosti odboru úplně uspokojovaly počtem.. 2003 členky cvičily v 82 hodinách, na 1 hodinu připadá průměrně 24 členek.

Již v tomto roce vystoupily členky se svým cvičením na veřejnost, a to 6. června cvičily s kužely na župním sletu v Přerově (počtem 15), ve dnech 28.- 30. června na V. všesokolském sletu v Praze a 21. července t. r. na veřejném cvičení v Dubu.

Osamostatnění ženského odboru po stránce technické počalo v r. 1908, kdy zřízen byl cvičitelský sbor, mající 6 členek, které absolvovaly t. r. cvičitelský kurs, cvičiteli Sokola vedený.

Současně pak zavedeno bylo cvičení žaček, které však pro tehdejší dobu nepotkalo se s úplným porozuměním obecnstva.

Do téže doby sahají i počátky župního sboru cvičitelského, jehož první náčelnicí byla Žofie Polamová.

V r. 1908 byl odbor účasten několika veřejných cvičení i jmenovitě cvičil 21. června při místním veřejném Cvičení v Michalově s obloučky. 12. července na župním sletu v Tovačově, 15. srpna v Prostějově, 16. srpna v Kroměříži, 26. t. m. v Lipníku.

Průměrná návštěva t. r. poněkud poklesla. V 77 hod. cvičilo 1382 členek; na 1 hodinu připadá 18 členek, o 6 méně než roku předešlého.

V následujícím roce 1909 pokračováno dále v započaté práci. V únoru absolvovalo 6 členek cvičitelského sboru kurs bratry vedený, takže mohly úplně samostatně cvičení vésti.

K přípravě vedení družstev slouží sborové hodiny za vedení bratra Polameho.

Během roku sbor rozšířen o několik členek, koncem roku čítá jich 11.

Jako minulé léta, i t. r. vystoupily při veřejných cvičeních, ale obor jejich byl rozšířen o cviky na náradí, bratrem náčelníkem sestavené.

Toho roku i župní sbor ujal se práce, vysílal jednotlivé členky na dozor do jednotlivých odborů.

Návštěva tohoto roku byla lepší a jeví se následovně: v 85 hodinách cvičilo 2036 členek, na 1 hodinu připadá průměrně 24 členek.

To byla první léta odboru do té doby cvičil odbor pilně dále. vzdělává se prakticky i theoreticky dílem ve cvičitelských hodinách, dílem odbornými časopisy.

Členek přibývá stále. V roce 1910 cvičilo průměrně v každé hodině 40 členek a v roce letoším bude návštěva ještě pěknější. Bude-li současně s počtem členek stoupati i jejich chuť ku práci, bude brzy přerovský odbor vzorem pro odbory ostatní.

*****

My nedbali, když odkojenci hněvu,
svých nájezdníků štváli na nás pluk,
my, otců za příkladem, zvukem zpěvu
jim kopí jejich lámali i luk,
a bez meče, jen s oka jasnou září.
jim vítězně jsme zřeli ve tvař tvaří. — Ad. Heyduk.

*****

Cvičitelský sbor ženský.							V. Koblíhová.
Rok	Členská schůze	Náčelní	Místonáčelní	Cvičitelky	Pomahatelky	Čekatelky	Sborové schůze
I.	17.-I. 1907.	Žofie Polamová					
II.	19.-I. 1908.	Žofie Polamová	Vlasta Jarošová	Božena Polednová, Anna Sumová, Alžběta Dvořáková, Štěpánka Havelčíková			2.
III.	17.-I. 1909.	Božena Polednová	Alžběta Dvořáková	Vlasta Jarošová, Žofie Polamová, Lidka Polednová, Vlasta Koblíhová, Anežka Stoklásková	Havelčíková, Dvořáková, Chváilková, Sumová, Oščádalová		7.
IV.	16.-I. 1911.	Božena Polednová	Anna Sumová	Jarošová, Dvořáková, Havelčíková, Koblíhová, Oščádalová, Svobodová, Appeliová, Stoklásková		Kalmusová	7.
V.	15.-I. 1911.	Božena Svobodová	Vlasta Koblíhová	Bož. Polednová, Jarošová, Dvořáková, Havelčíková, Oščádalová, Appeliová, Stoklásková		Arnoštka Dvořáková, Marie Dostálová	5.

Frant. Dvořák:

Vznik a činnost Družstva pro vystavění tělocvičny „Sokola“, zřízení a udržování veřejné čítárny v Přerově.

Příjemný úkol byl na mne bratry vznesen: abych o vzniku a činnosti -- družstva několik řádek napsal. Rád zasedám ku práci té, neboť se mi tím umožňuje ponořiti se v duchu do daleké minulosti, do dob, kdy myšlenka a práce sokolská u nás byly ještě málo pochopeny, kdy o každou maličkost, která by se dnes hravě uskutečniti dala, museli jsme sváděti mnohdy nechutné boje, poněvadž široké vrstvy lidové a také valná část intelligence pohlížela na podporu snah sokolských jako na něco malicherného, zbytečného a odtud ta vlažnost ku všemu, co od pracovníků sokolských bylo žádáno neb podnikáno. Nejinak než všude jinde, nebyly i v našem „Sokole“ poměry v počátcích utěšené; místnosti, kde se cvičovalo, vynikaly vším snad jiným, jen ne účelností, prostorností, zdravostí, ale stačily, protože stačiti musely. Nebylo v celém tehdejšími dosti již rozsáhlém městě Přerově ničeho vhodnějšího. A také technické požadavky tehdejší jednoty byly praskrovné, cvičenců bývalo mnoho na papíře, v tělocvičných hodinách však velmi pořádku, také členstvo činné, cvičící, nebralo svůj úkol vážně a tudíž nebylo ani potřeby tak naléhavě k obstarání cvičební místnosti vhodné a zdravé.

Než sítě zaseté po vlastech našich nesmrtelnými tvůrci Sokolstva Fügnerem a Tyršem rostlo utěšeně všude, povstali v naší zlaté matičce Praze noví a noví buditelé a sokolští pracovníci, došlo všude tedy i u nás v Přerově k obrodě jednot sokolských, vedení jednot dostalo se do rukou pevnějších, počalo se pracovat jednotně, opravdově za cílem společným, technické vedení jednot obstaráváno dobrými odborníky a s láskou tím větší, čím více pozorováno, že nový. opravdový směr jde jednotám náležitě k duhu, že členstva a to řádného stále přibývá a že také u obecnstva počíná se pozvolna ale přece vyvíjeti větší zájem o naše Sokolstvo. Veškery tyto úkazy potěšitelné pozorovány i v jednotě naší, kde se konečně počalo hýbat otázkou o pořízení neb alespoň opatření vhodné tělocvičny. Co to byla tehdy za radost, když vlivem obecního zastupitelstva propůjčena byla Sokolu tělocvična v budově gymnasijsní, tělocvična na tehdejší dobu řádným cvičebním nářadím opatřená! -V tělocvičně té vyvinul se ruch cvičební neobyčejně, návštěva cvičení vzrůstala stále. Než radost nepotrvala dlouho. Tehdejší ředitelství ústavu, které - mimochodem řečeno - umístění Sokola v tělocvičně, školní v nitru svém nepřálo, ač k přání obce přerovské v té příčině pronesenému na odpor se nestavělo, počalo brzy uvažovati, jak toho s vetřelce šikovně se zbaviti a pilně shledávalo důvody, o něž nemělo potíže. Kterýsi Sokol šplíchl kdysi při umývání po cvičení trochu vody na podlahu ; na druhý den dověděli jsme se s výtkou od pana tehdejšího ředitele J. V., že bylo po cvičení v tělocvičně vody po kolena, že tam bylo dokonce i kus rozšlápnutého mýdla, podruhé zase, že se mezi cvičením zpívalo a řvalo Hej Slované a více podobných, více méně nejapných i důvodů. Ohrazování naše a uvádění věci na pravou míru bylo vždy odmítáno, až jednoho dne byl Sokol překvapen výpovědí, danou mu zemskou školní radou na laskavou přímělu páně ředitelovu. Tak stalo se v roce 1893.

Nyní bylo Sokolu ohlížeti se po nové místnosti. Věc nebyla by tak snadnou, kdyby nebylo bývalo té náhody, že téhož roku pořádala zdejší Remeslnicko-živnostenská beseda velkou krajskou výstavu na prostranství před gymnasiem, nyní zastaveném. K účelům výstavním pořízen prostorný, tak zvaný průmyslový pavillon. který pořadatelka. když se výstava i s dobrým finančním zdarem potkala, dala darem Sokolu k účelu umístění v něm tělocvičny sokolské. Rozumí se samo sebou, že tento skvělý, účelný dar, přišel Sokolu velmi vhod a neotálelo s přemístěním tělocvičny z gymnasia do pavillonu. Tam cvičeno s chutí a radostí dvojnásobnou, se zájmem zvýšeným, neboť cítili jsme .se už „doma“, třeba to bylo v útulku jen dřevěném, v zimě dosti značnou svízel nám působícím, než přece jen „ve svém“. Pavillonu používáno až do podzimu roku 1896. Na jaře roku 1896 totiž hotovil se Úvěrní spolek záložna Přerovská ku stavbě reprezentačního, nyní „Městského domu,, na místě kde stával rozsáhlý zájezdní hostinec. „U bílého koníčka“. Této příležitosti použilo stávající už tehdy, jak níže uvedu, družstvo pro vystavění tělocvičny Sokola a usneslo se přikročiti současně s Úvěrním spolkem ku stavbě vlastní tělocvičny jna Marku hlavně z toho důvodu, že hodlalo použiti staviva z rozbouraného hostince „ U bílého konička" ku stavbě na tělocvičně. A nyní nastaly družstvu chvíle starosti a práce. Dík obětavému tehdejšímu předsedovi družstva Františku Mohaplovi, jenž o postavení tělocvičny po mém soudu největší má zásluhu, dařila se práce nad očekávání dobře. Obecnstvu dána o úmyslu postavení tělocvičny vědomost, plány stavební a rozpočet byly již po ruce, stavební místo „ Na Marku" bylo munificencí zastupitelstva obecního družstvu darováno, práce řemeslné na stavbu zadány různým řemeslníkům, stavivo za přispění bezmála všech přerovských majitelů povozů, zejména rolníků šřavských, na stavenišťě navezeno. zkrátka vykonány počátkem března r. 1896 veškeré přípravy ku stavbě.

Nadešel den 19. března 1896 sv. Josefa, poloviční to tak řečeno den sváteční. kdy v podvečer tohoto jarního pěkného dne oznámeno ranami z hmoždířů obecnstvu přerovskému, že něco neobyčejného, něco památného dítí se má. A vskutku ; sešel se Sokol plným počtem, zástupcové různých spolků přerovských a četné obecnstvo na staveništi tělocvičny, aby účastní byli slavnostnímu aktu položení základního kamene. Slavnost zahájena zapěním

slavnostního sboru spolkem pěveckým „Přerub“, načež pronesl předseda družstva případný proslov, zdůrazniv účel této důležité stavby a dovolávaje se přízně a podpory všeho obyvatelstva pro tento náš národní stánek. Na to zástupcové obce, různých spolků a korporací pronesli obvyklá při podobných příležitostech proslovení. Po ukončení slavnostního aktu propuklo veškeré přečetně shromážděné obecníctvo v jásavý zpěv písní sokolských a národních a rozešlo se rozradostně do svých domovů. Tak nehlučně sice, ale za to tklivě a důstojně položen úhelný kámen k našemu stánku. Stavba pak pokračovala utěšeně a rychle. Díky přemnohým příznivcům, kteří o dovoz staviva takřka mezi sebou závodili, bylo ustavičně z čeho stavěti takže stavby vůdčihledě přibývalo a dochvilnosti všech účastných řemeslníků na stavbě docíleno, že do zimy r. 1896 byla budova tak dalece hotova, že mohlo v ní býti prozatímni v zimě cvičeno. Na jaře pak r. 1897 vše dohotoveno a 8. srpna 1897 odbýváno otevření tělocvičny, spojené se slavností neobyčejně velikolepou a zdařilou.

Budova tělocvičny jest vkusná, důstojná, obsahuje veškeré nutné místnosti, výborovnu, šatnu, byt sluhv. sprchy, cvičební sál (264 m⁸), hostí veřejnou čítárnu a veřejnou knihovnu.

Postavením budovy a uspořádáním finančních potřeb se stavbou souvisících vykonalo vlastně družstvo svůj úkol, přes to však v práci další neustalo. Chtějí i po stránce kulturní městu Přerovu prospěti, přibralo do svého programu péči o veřejnou čítárnu, za kterýmž účelem pozměnilo stanovy, pojavši do nich věc veřejné čítárny. Jsem přesvědčen, že i tato záležitost bude družstvem šťastně rozřešena a o čítárnu jinak že bude postaráno.

Avšak jiná velká starost zaujímá mysle nás všech. Tato s tolikými obětmi před 15 lety postavená budova tělocvičny, která se zdála svou rozsáhlostí vyhověti poměrům místním aspoň na 20 — 30 roků, je už nyní nedostatečná. Cvičívát' v každé hodině 10-14 osmi- i vícečlenných družstev, zájem o cvičení tělesná stále roste a se rozmáhá, co zbude nám tedy? Nezbude, než zaklepati brzy opět na obětavost našeho, nám vždy přátelského občanstva, aby nám umožnilo nutnou důkladnou přístavbu k tělocvičně, bez níž se nikterak obejít nemůžeme. Najdeme opět nadšeného ohlasu, najdeme žádoucí podpory ?

Ku konci zbývalo by mi připojit o družstvu několik abych tak řekl úředních dat.

Družstvo pro vystavění tělocvičny Sokola povstalo z nepatrného fondu založeného Sokolem za účelem postavení vlastní tělocvičny. V roce 1889 zadány byly původní stanovy, které byly místodržitelstvím dne 29. listopadu 1889 potvrzeny. Ustavující valná hromada konána dne 2. února 1890.

Po čas trvání družstva byli:

- a) předsedy: Vítěz Josef, Oščádal Florián, Mohapl Frant., Dr. Kryška Karel, Lazar Frant.
- b) místopředsedy: Dostálík Frant., Mohapl Frant., Vypllel Frant., Lazar Frant., Dvořák Frant.
- c) jednateli: Dr. Lipčák Aug., Dvořák Frant., Vítěz Vinc.
- d) pokladníky: Vrba Frant., Kučera Frant.

Změněné stanovy družstva byly místodržitelstvím potvrzeny dne 10. října 1898.

Mezi své obzvláštní příznivce, vyjma ony, kteří jako funkcionáři družstva svědomitým plněním svých povinností velkých zásluh sobě získali, čítá družstvo tyto korporace a osobnosti :

Slavnou městskou obec Přerovskou,
Správu akciového pivovaru v Přerově,
Úvěrní spolek záložnu Přerovskou,
Remeslnicko-živnostenskou besedu.

P. T. pány:

Alfreda barona ze Skenů. Dra. Alfreda barona ze Skenů, hraběte Ant. z Magnisů,
Ant. Kratochvíla, továrníka, Ladislava Šilhavého, majitele pivovaru,

Finanční stav jest koncem roku 1910 následující:

Jmění:		Dluhy:
Hotovost.....	25 K 90 h	Dluh v obec. spořitelně....15.114 K 38 h
Vkladvobec.spoř.	665 K 49 h	Čisté jmění. . . . . 35.577 K 01 h
Přibližná cena domu čís. 1253. .50.000 K - „		

50.691 K 39 h

50.691 K 39 h

Tím vyčerpal jsem asi vše, co ku založení a vývinu družstva se vztahuje a nemám než jediného přání: Kéž se dočkám, aby za mého života v tělocvičně přístavbou zvětšené, žilo se jako dosud životem výlučně sokolským, takovým, jakým jej zakladatelé naši, slavné paměti, míti chtěli, kéž Sokol nezajde na scestí a nestane se kořistí rozpoutaných vln našeho života politického, kéž zůstane vždy jen svým, jen svým !

Jos. Polame :

Vzpomínky borce.

Rád vypravuji a vzpomínám dob těch, kdy bylo mi poprvé dopřáno před 20 letv vstoupiti v tělocvičnu sokolskou, školu celého mého žití, kdy nemusel jsem více vysedávati do pozdních hodin na akátě v koutě budovy gymnasiální a přihlížeti cvičení pouze přes okno, nýbrž sám o cvičení se pokoušeti. Nebylo tehdy žactva ani c orostu a doba 18 let pro vřelce byla příliš dlouhá. Přemýšlel jsem, jak tomu nadběhnouti, bylo mi teprve 17 let. Rok je přece příliš dlouhá doba. Tu pojednou sedě opětně na svém obvyklém místě a přihlížeje cvičení, spatřím kamaráda a spolužáka br. Jaroše Arn. a tím můj plán rozluštěn. Počkáš na něj a svěříš se mu s celým svým osudem. Nezklamal jsem se. Poradil mi a následující hodinu přihlížel jsem již sám cvičením, ne více se stromu, nýbrž v tělocvičně Sokola. Pocity, které v mé duši sálaly, nelze perem vylíčiti. Zrak můj, zmámen výkony některých borců, zvyšoval jen nedočkavost mou, kdy bude náradí volné, abych se mohl rovněž o cvik předvedený pokusiti. V tom však vidím, jak se nese tehdejší náčelník br. Hyánek Ant. přemykem do stoje na hrazdě, seskakuje zánožkou. Myslím si, což abys se tak o to pokusil, když ne o stoj, tak aspoň o ten přemyk. Mrštnosti cítil jsem v sobě dost. Skočím na hrazdu -a v tom okamžiku slyším hromovým hlasem: „, Ja, jedeš důle s té hrazdy, chceš se zabit!- - - " Šel jsem na cvik bez záchrany a to zdálo se býti br. náčelníku na poprvé trochu silným -- já domníval se zase, že činí tak ze žárlivosti. Byla to ale přece jen pro prvou hodinu trochu silná sprcha na mou houževnatost. Od té chvíle byl jsem zdrženlivějším a pokoušel jsem se o cviky těžší jen úkradkem aneb za nepřítomnosti náčelníkovy.

Kdo znal způsob tehdejší výchovy, věděl, jaký trest mne čeká, že budu za svou smělost nejméně rok ručkovati na bradlech, abych se otužil - -

Však neuplynuly ani dva měsíce a již opouští br. Hyánek jednotu naši, jsa povolán do Brna za náčelníka M. S. O. S. a jednota zůstává bez náčelníka. Nastala krise. Nemohu si však dosud dostatečně ujasnit, proč nebylo již tehdy pamatováno na dorost cvičitelský, aby získána byla okamžitá náhrada za odcházejícího.

Nechci proto projeviti mínění své, snad bych z neznalosti poměrů tehdejších věci samé křivdil. Tolik ale je jisto, že jednotě nebyl v době té ani jediný technický rádce vychován. Proto roky 1891 — 1895 možno nazvati dobou tělocvičného úpadku. Odchodem náčelníkovým předány veškeré technické pomůcky br. Beňovi, tehdy nejstaršímu cvičenci (20 let starému), jenž pověřen byl také vedením cvičení. Jak to asi z prvu vypadalo, posoudí čtenář sám, podotknu-li, že nikdv před tím veden k tomu nebyl a o theorii se mu ani nesnilo.

V prvých dobách opuštěnosti byl nám přidělen k výpomoci bratr Fr. Karas, starší cvičitel již tehdejší doby, jak jsem byl slýchával. Vedoucím byl však výborným, zejména v praxi své schopnosti osvědčil. Sám jemu do dnes vděčím za salto-mortale, kterému mne naučil. Dovedl nejen cvičenci dodati chuti, ale dovedl také poskytnouti jemu bezpečnou záchranu, kterou sobě osvojil jistě jen dlouhou praxí.

Po 5 měsících členství oznamuje mi br. Beňa, že byl jsem přijat na návrh br. Karase do cvičitelského sboru (dne 29.3. 1892). Slyším, či se mi to jenom zdá? Co je toho příčinou—snad ne to salto?! Vždyť jsem se v jednotě ještě ani neohřál. Domníval jsem se totiž, že přiděleno mi bude hned družstvo, neboť neznal jsem postup cvičitelského řádu. A tak nastala mi práce a chuť nová, opravdovější.

Za nedlouho z udiveného br. Beně vyklubává se energický vedoucí čitelských hodin, který nejen že žádá po nás vspělost praktickou, nýbrž slučuje tuto s výkladem theoretickým, sám pak z. vlastního popudu věnuje všechn svůj volný čas ku zdokonalení se studiem theoretických příruček a základů Tyršových a opětně uplatňuje své technické vědomosti pořádáním tělocvičných kursů ku výchově cvičitelů. Árciť jen dle toho, jak sám věc nejlépe pochopil. Tak vedl si cvičitelský sbor po stránce technické až do roku 1895, kdy poprvé naskytla se mu příležitost shlédnouti mistry tělocviku sokolského o III. všesokolském sletu v Praze.

V těch dobách nejen že prodělávalo členstvo cvičící krizi tělocvičnou, ale také stěhovavou, neboť nemělo vlastního stánku (viz zprávu družstva) a i o tom dalo by se mnoho zajímavého napsati. Původně cvičil Sokol v budově gymnasiální, po vyhoštění jeho odebral se do darovaného výstavního pavillonu. který si ku cvičení upravil a cvičil v něm dotud, dokud krev mrazem nestydlí v žilách cvičenců. K osvěžení používali jsme místo sprch ku tření tělo zamrzlé vody z umývadel. Když to ale k snesení nebylo, přestěhovali jsme se do bývalého kloboučnického závodu p. E. Kytky (nyní Městský dům), rozdělili družstva a ustanovili dobu, neboť když jedno družstvo cvičilo, druhé muselo promenovatí po ulici, pak se nazvájem vystřídala. Na jaře nám útulek náš rozbourali a vandrovali jsme o číslo dál. Tentokráte do sálu k Filipům (nyní dům Feuermannův), který ve dne sloužil uzenaři Sotorníkovi za dílnu a večer Sokolu za tělocvičnu. Odtamtud šli jsme již rovnou do vlastního stánku.

Byl to život sice potulný a přece rádi jsme jej měli. Co toho příčinou? Nadšení a porozumění pro idee našich nesmrtelných zakladatelů, o kterých tak často bylo nám vyprávěno vůdčími členy jednoty naší, jimiž v těch dobách byli bratři: Flor. Oščádal starostou, Fr. Dvořák náčelníkem a Ant. Beňa nejstarším cvičitelem. Zejména rád vzpomínám těch chvil, kdy sedávali jsme po schůzích neb výletech kolem tehdejšího starosty br. Oščádala a naslouchali jeho hovoru, který vždy a jedině veden byl thematem sokolského nadšení, v němž vždy zdůrazňována výchova a kladena za vzor všech ostatních. A nepřeháním, zmíním-li se, že byli jsme jednou rozpravou jeho tak zaujati, že nezpozorovali jsme ani blížící se šero ranní. Želeli jsme chvíle té, kdy nesrovnalostmi valné hromady se z činnosti poděkoval. Byl však ještě dlouhou řadu let miláčkem odchovanců svých.

Budiž vše to ve stejné míře řečeno i o našem bývalém br. náčelníku Fr. Dvořákovi, třeba že jsme mu ve vášni a houževnatosti pro jednu vynechanou schůzi sborovou dovolili si udělití důtku, které jsme hned druhého dne želeli a s nářkem deputativně šli odvolati a požádati jej za znovu přijetí náčelnictví, jehož se nám vzdal. Rozumí se, že bodrý náš br. Dvořák — věděl s kým má co dělat — opětně náčelnictví přijal, připomenuv nám okolnosti za jakých funkci tu vzal, my pak poučení a zase o něco chytřejší, spokojeně odešli.

Jedno si živě pamatuji, čím zpravidla po kazatelce končival: Víš, Jozefku, to jenom tak my tě náčelníkem uděláme, ale až budeš meť fúsa - - Ach, ano, je to již dávno, kdy jeho slib byl splněn.

V témž roce 1899 dostalo se mi také dobrodiní jednoty, kterým byla mi umožněna návštěva tělocvičného kursu v Praze.

Nyní nastal život nový, ucelený, život opravdové práce sokolské. Vděčím vždy všem, kteří byli mi rádci v dobách mého mládí, zejména však těm, kteří byli mi učiteli v prvých počátcích sokolování, neboť Sokol byl mi školou života, tam naučil jsem se všemu krásnému, co dodnes jako poklad chovám. A kdo chceš slušný a uspořádaný život sobě zavésti, vstup v řady naše, oddej se s celou láskou všemu, k čemu veden budeš a jistě spokojenost tě neopustí!

JUDr. Václav Vítek:
Žena v Sokole.

Ocenování ženy jako pracovnice v sokole stoupa s porozuměním ženské otázky. Není tomu dávno, co na ženu bylo pohlíženo, jako by nebyla platným činitelem v životě národa. A přece nelze upřít, že žena má pro výchovu rodiny a dalších pokolení veliký význam. Čím dokonalejší žena, tím lépe pro národ. Důležitý úkol ženy v rodině, jakož i povolání životní, vyžaduje ženy tělesně i duševně vyvinuté, silné, pevné. Tyto vlastnosti přenášeti se mají na budoucí generace.

Napomáhati k vypěstování těchto vlastností vzalo si za úkol Sokolstvo. Do oboru činnosti Sokolstva pojaty též ženy. Tak řešena ve smyslu pěstění tělesných a duševních sil otázka ženská.

Nejenom tělo chlapce, jinocha, muže potřebuje pěstění, sílení a tužení. Také ženské pohlaví má zapotřebí této péče a to proto, poněvadž nám odchovává pokolení další. Jen ze silné a zdravé matky mohou býti zase zdraví a silní synové a dcery národa a proto věnujeme také péči tělocviků ženskému, ke kráse pleti a vnaďám těla potřebí krásné postavy těla a pohybu. A to všechno společně s výchovou mravní a ducha dociluje se v ženských našich odborech tělocvičných.

Žádáme-li od žen, aby nám vychovávaly a pěstily od kolébky dítky a probouzely v jich útlých srdcích lásku k vlasti, by nám vychovávaly statečné syny, musíme je s pravým životem sokolským seznamovati a dáti jim příležitost přesvědčiti se společným stykem s muži v Sokole, jak vážnou práci sokolstvo koná, a že jest nejlepší institucí spolkovou, která má zachovávat národ při té zdravosti tělesné, duševní a mravné. Toto uvědomění jest schopno zvýšiti příliv dorostu obojího pohlaví do jednot sokolských a zajistiti čilejší život sokolstva pro budoucnost.

Od té doby, kdy stalo se zásadní usnesení výboru Č. O. S. (24. března 1896), aby ženy nebyly přijímány za činné členy jednot sokolských, aby však tělocvik žen zaváděn byl tak jako se dělo se cvičením dorostu, a kdy se stalo další usnesení Č. O. S. (19. prosince 1897), že mají býti všude, kde poměry toho dovolují, zřízeny ženské tělocvičné odbory aneb jiným vhodným způsobem zaveden tělocvik žen, až do dnešního dne učiněn byl znamenitý pokrok. Projadruje ho usnesení výboru Č. O. S. ze dne 23. dubna 1911 takto: Členky ženských odborů jsou členy jednot. Podmínky přijetí členek buďtež stejné jako u mužů. Další úprava poměru ženských odborů k jednotě ponecháno volnému uvážení jednot.

Tímto usnesením oceněna správně důstojnost ženy a přiznána jí rovnocennost s muži v sokolském životě. Tím dáno příležitost k provádění hesla, rovnost bez rozdílu pohlaví. Muž i žena v Sokole mají úkol stejný, totiž pracovati k tělesnému a mravnímu povznesení všeho lidu. A nová úprava poměru žen a mužů v Sokole tuto práci umožňuje a slibuje její prohloubení. Však jest také pracovníků potřebí, má-li organizace naše nestáti, nýbrž růsti. Proto voláme k práci všechny ženy bez rozdílu stavovské a třídní příslušnosti a zaměstnání jich samých nebo jejich mužů a přejeme si, aby pochopily bratrství a rovnost, aby kastovníctví mezi ženami panující bylo vykořeněno. - Zvláště ženy intelligentní a zaujímavější samostatné povolání mají příležitost v Sokole ve svých rukou míti výchovu dívčího dorostu a učiti od mládí naše dívky pojímati život vážně, buditi v nich touhu po vzdělání a chápati cenu vážné práce, by z nich byly uvědomělé matky a vytrvalé vychovatelky národa. V tom jeví se také užitečnost práce ženy Sokolky v životě veřejném a při pokrokových snahách vůbec.

Chceme, aby v Sokole jako spolku demokratickém sešly se ženy všech společenských tříd, aby tu nebylo rozdílu mezi ženami, které dělí stupně společenské. Nápomocni býti mohou k tomu i bratři, když sami osvojivše sobě život a práci sokolskou, budou míti své sestry, ženy a dcery k tomu, aby se staly platnými členkami ženských odborů sokolských.

Uznávám, že i ženy musí pracovat proti různým předsudkům, které se staví v cestu zdárnému vývoji ženských tělocvičných odborů. Zejména postrachem jest mnohým sestrám nucené tykání, které jest namnoze brzdou, by nastal přátelský poměr mezi členkami odboru. Tykání nepřináší ztrátu cti ani ponížení. Rovnost, sesterství má vládnouti v našich ženských odborech zrovna tak jako žije v celém Sokolstvu. Upjaté chování k družce, kterou osud krásou, bohatstvím, vzdělaností méně obdařil, budiž odstraněno. Hrdost a povýšenost na jevo dávaná v zárodku ubíjí mnohé dobré snahy skromných sester s nadšením a dobrou vůlí do odboru vstupujících. Předsudky tyto musí býti odstraněny zejména rozumným jednáním činovníků a činovnic sokolských a musí vymizeti, aby byla možná opravdová, vážná, obětavá a pronikavá společná práce muže a ženy v Sokole !

Této práci ;Zdar!

K. Vaniček:

Doma.

„Nad vzbouřené vlny evropské politiky
různých velkých národů, nade vše mocnější jest
vnitřní důsledná práce ve vlastním lidu Ant. Sova

Pověstný jest zájem našeho lidu o politiku. Rád se na svých potulkách pěších dávám do hovoru s lidem a zajímá mne zvláště duševní obzor jeho, jeho starosti denní i radosti občasně. Neváhám tu doznati, že dosti jsem získal z rozprávek takových, ba nejeden výrok překvapující jsem si zaznamenal. Ale jedno se vrací opět a opět - politika. Nedivím se konečně, ptá-li se mne bodrý občan, jak to asi dopadne ve Vídni, toť otázka, jež zajímá snad každého z nás, ale mrzí mne, že téměř pravidelně dochází na otázky, jak to dopadá s Francouzem, co dělají Taliáni atd. atd.

Někdo by se snad těšil nad tímto vyšším zájmem lidu našeho o život veřejný, já se těšiti nemohu. Pokládám to plané politikaření za bezcenný žvást, nikomu ku prospěchu, dobrý jen k ubití drahého času. Co mi Francouz, když u nás ve Lhotě to jde od deseti k pěti, co bych se staral o Taliána, když v mém lidu bída hmotná i mravní, co bych se rozčiloval, nařídil-li pan jagow v Berlíně to a to, když doma nařizují a dějí se věci do nebe volající.

Jak že vypadá Paříž? jest hodně, hodně větší než Lhota, ale také hezčí. Hnojůvka neteče po náměstí de la Concorde, jako u nás po návsi, také se tam neváří po celý rok smetí na povozy a zelených stromů jest v té úžasné spleti domů daleko, daleko víc, než ve Lhotě. Zde náves vysázet lipkami? K smíchu - to nic nenese ! Zalesnit pustou stráň nad obcí? Uchovej bůh, kde bychom pásli? Raděj řekněte, jak je to stou choleroou v Benátkách !

Nevím, nestarám se. Ale to vím, že ve Lhotě ani největší sedlák nebydlí po lidsku. což pak teprve ubozí podruzi a čeled' ! Vzduch u nás jak utrejch silný, až bys řekl, tady že lidé musí žít do sta let a zatím tu děti mřou jak mouchy na podzim a tuberkulosa řadí bez konce. Ovšem, kde po zdech prosáklých sanytrem z chléva, plných plísně, stéká voda potůčkem, kde z celého dvorce hlavní pohled na rozházené hnojiště, tam — eh, nedej pane cholery ! Dostí máme na spále a osypkách,

připočteme-li pak kořalku a nevědomost (také zlá nemoc!), vyjde vám číslo po čertech osudné. Nač městi před prahem Francouzů a Taliánů, Němců a Marokánů, když na vlastním prahu smetí dost a dost ?

Proč že to píšu do památníku, bratři Sokolové ? Víím, že se to velké většiny vás netýče, ale rád bych, aby ani jediný z vás nehledal předmět zájmu svého v nedohledné dáli, pokud nevykonal práci, které doma, před rukama, až nazbyt, jste výkvětem národa (nejste-li, máte jím býti), nuže, necht' veškeré snažení vaše dle toho. Máte býti vzorem lidu našemu, máte mu být učitelem, buďte jím opravdu ! Myslíte, že jste dost udělali, když za rok uspořádáte jednu či dvě přednášky, do kterých ten lid - nepřijde ? Nechodí od té doby, co tu přednášel učený profesor X. Y., jenž svou učeností, které nikdo nerozuměl, otrávil všecek zájem na dlouho.

Přednášky, krásná věc, ale víc platí práce od muže k muži. Každý z vás má vliv na určité jedince, využij toho vlivu ve smyslu zušlechtění jejich názoru životního, zapuzuj ten chorobný zájem politický a utopický, nahrazuje jej zájmem o věci bližší, o lepší život mravní i hmotný, o čistotu, pořádek a správnost vlastní i v obci. Řekneš, že bylo by to chybou, tlumiti v době dnešní zájem o věci veřejné, ovšem, ale vždyť toho nežádám. Myslím jen tolik: Kdo chce pořádek a zdar věcí obecných, nejdříve sám u sebe pořádek udělej! Tak-li bude, pak bude i ten zájem o dalekou veřejnost něčím jiným, než prázdným a neužitečným blábolením. Co tu práce záslužné; k dílu bratři!

Frant. Hodáč:

Sokolstvo a tělocvičné jednoty politických stran.

Sokolstvo bylo založeno jako zřízení, jež mělo a má býti po výtce české. Naše češství však nevystihuje pouze řeč. Také myšlenky našich dějin, kulturní bohatství, jež nahromadil národní vývoj po staletí, vše, co tvoří ráz našeho národního kmene, jest obsahem našeho češství. Proto dbalo sokolstvo od svého založení památky Husovy a myšlenek, jež ovládaly největší dobu našich dějin, proto zakladatelé jeho učinili zásadami sokolskými bratrství, lidovost a svobodu, vědouce, že sokolstvo splní stěžejný svůj úkol. jímž jest obrana a rozkvět národa, jen tehdy, bude-li české nejen svou řečí a barvami svých praporů, nýbrž také myšlenkovým obsahem svého snažení. Toho dbala sokolská činnost vzdělávací, toho •Jbsh - v-'<=ni SnloUtva usilujíc vždy a všude o národní ryzost.

Službám politických stran se Sokolstvo při tom úzkostlivě vyhýbalo. Miroslav Tyrš napsal již r. 1871 : Naše věc není pro strany, nýbrž pro národ veškerý, nepodléhá změně jako náhledy politické a náboženské, cinobrž jest věčně pravdivá a důležitá a stojí v tom smyslu povznesena nad spory dočasnými. Vedení sokolských žup a sokolských jednot, stejně jako České Obce Sokolské vyhýbala se také vždy úzkostlivě, aby sokolská věc nebyla slučována se zájmy té či oné politické strany, jednoty, jež tu a tam článkem svojí organisace učinily stranickou příslušnost, nebyly přijímány ve svazek Sokolstva. A při letoších volbách se přísně dbalo, aby jednoty sokolské a věc sokolská nebyly zatahovány do stranického boje - proti jakýmkoli pokusům v tom směru se otevřeně vystoupilo.

Sokolstvo také nezapomínalo, že jeho činnost vyrůstá z tělocvičného základu , tam bylo a jest hlavní pole jeho práce, jednoty, kde by tělocvik byl věcí vedlejší, neplní řádně svého poslání, zpronevřuje se svému úkolu - a také zpravidla upadá, jak Tyrš již poznamenal. Naše tělocvičná činnost má ovšem svoje mravní posvěcení, jest ve službách myšlenek, jež jsem naznačil, proto dobýváme velkých světových úspěchů proti větším a lépe postaveným národům. Ale jako ryzost řeči jest výrazem ryzosti národní, tak vospělost a kázeň tělocvičná jest výrazem ryzosti našeho sokolství. Tělocvik, toť naše řeč, náš výraz, výraz naší snahy o sílu národa, o vospělost a zdatnost jeho mládeže, o zdraví jeho mužů a žen. Proto tělocvik nestavíme na podřadné místo; jsme tělocvičnou organisací svého národa, posvěcení jeho tužbami a bohatstvím jeho vývoje.

Sokolstvo uhájilo výhradně svoje postavení, dokud nezasáhly rušivě proudy politické. Nejdříve vyvolala zvláštní tělocvičnou organisaci strana sociálně-demokratická ; jsou to dělnické tělocvičné jednoty Lassalle. Opřela je důvody politiky třídní. Dělničtí synové neměli sdíleti společenství tělocvičné jednoty s „něšťáky“ téhož národa. Tento myšlenkový základ však ztroskotal. Lassallské jednoty nesdružily dorostu dělnické třídy již proto, poněvadž ani celé této třídy neovládla strana, která je vyvolala y život. Ale nesdružily ani výhradně příslušníků strany soc.-demokratické, neboť mnoho její příslušníků znajíc demokratický základ Sokolstva, trvá v jeho řadách přes všecku strannickou agitaci. Ovšem ani třídní zájem by nedal tělocvikovi těchto sdružení oné mravní síly, jako demokratická myšlenka národní, poněvadž tato jest silnější zájmů třídních. Ale tím méně jí může dodatí pouhý zájem politické strany, která jest pouze jednou ze složek politického života národního.

Novější a přímo proti Sokolstvu namířeno jest hnutí tělocvičných jednot Orlů. Také ony mají

pouze význam strannických politických organisací. Jako tam zájem třídní, tak žele však se předstírá myšlenka náboženská. A zase neprávem. Sdružení Orlů jsou odbory strany křesťansko-sociální, tedy politické strany. A politika jest světská věc, jež pracuje spolky, schůzemi, novinami, poslanci, parlamentem, jež náboženství pouze užívá, a vzhledem k jeho podstatě zle užívá k světským účelům. Již proto odbor politické strany nemůže býti výrazem náboženské myšlenky a dokonce již ne odbor strany křesťansko-sociální, jež přece sdružuje jen menší část příslušníků určitého náboženství. - Ve směru kladném proto nemá ani toto tělocvičné hnutí jiného než úzkého základu politické strany.

Agitátoři pro zřizování křesťansko-sociálních tělocvičných jednot však užívají náboženství také ve směru záporném. V sokolských jednotách prý se mládeži bere náboženství a toto náboženství dlužno hájiti. Ale ani to není pravda. Chceme ovšem volnost přesvědčení a bráníme ji společně a rozhodně, poněvadž víme, že člověk, který by byl donucen uhýbati násilí duševnímu, nebude celým a pevným člověkem, jaké chceme vychovati svému národu. Ale právě poněvadž si vážíme svobody přesvědčení, ctíme také svobodu přesvědčení náboženského. I zde platí pro nás slova Tyršova: sAčkoliv tedy za právo, ba za povinnost každého jednotlivce pokládáme, aby k radikální nebo konservativní straně přistoupil, aby ku katolicismu nebo protestantismu bezvýminečně se hlásil, nebo nesrovnává-li se ani to, ani ono s plným přesvědčením jeho, aby ze všeho svazku církevního poctivě vystoupil - tož přece nemyslíme, aby jednoty naše v tom neb onom směru jakkoliv demonstrovaly, ba naopak bude jim v době, která, jak myslíme, dosti brzo nastane, vystříhati se všeho, což by jako přísné osvědčení v tom neb onom rozumu vypadati mohlo. - A to zachováme přesně a důsledně. Protináboženská agitace stejně nemá místa v našich řadách, jako agitace politická. Máme také za to, že heslo o ohroženém náboženství jest pouze jedním užitím strannického agitačního prostředku také na poli tělocvičném, jednak že se míří vlastně na naši činnost vzdělávací, na to, že šíříme mezi svým členstvem tradici národní v její pravé podobě, poněvadž jsme organisací po výtce českou. Ale protináboženské agitace nikdo by nám nemohl dokázati, naopak náboženského přesvědčení šetříme úzkostlivě. Ani ve směru záporném tedy nejsou sdružení Orlů výrazem náboženské myšlenky, nýbrž Jen prostředkem strannické agitace politické.

V rozdílech, jež jsem naznačil, jest síla sokolské organisace. Pro politické strany se agituje často způsobem, který nevybírá prostředků. Pro národ netřeba agitovati, mimo výjimečné případy neuvědomělosti na půdě, kde dva kmeny se srážejí. Věc národa je v nás všech, jest silnější politických stran, silnější jejich agitace, silnější jejich útoků. Proto Sokolstvo jest prostě útvarom jiného druhu než tělocvičná sdružení politických stran, proto jeho činnost má vyšší posvěcení. Proto nepotřebuje útočiti na jednoty politické; stačí aby si bylo vědomo myšlenkových rozdílů a třeba-li, aby na ně ukázalo veřejnosti. Mládež, která chce býti v tělocvičnách, vycítí sama, že také tělocvičný základ Sokola jest proto pevnější, poněvadž není pouhým nástrojem stran, jež se rodí, rostou a pomíjejí, zatím co věc národa trvá. I není třeba, než bdíti žárlivě, aby v našich řadách trvala neporušena strannickými zřetely, svěží, radostně uplatňována jako dosud. V její znamení půjde i dále naše kladná činnost, neboť v její znamení jsme dobyli svých nejlepších úspěchů.

Dr. Richard Fischer:
Sokol v národě

Celý náš život národní prohlubuje se v posledních letech velmi zdatně ; dříve nesla se naše snaha jen po zevnější, abychom počet svých příslušníků rozmnožili a aby tito Češi svou příslušnost k národu dávali na jevo: stačil český hovor na ulici, pentlička národní na kabátě aneb písnička, aby ten či onen byl pokládán za dokonalého vlastence, třeba děti posílal do školy německé a veškeré potřeby kupoval u Němců.

Všeobecný rozvoj světový, pokrok národů velikých, zejména po stránce kulturní a

hospodářské nemohl zůstat bez vlivu ani na malý národ český. Poznávalo se, že pouhé vlastenecké nadšení slovní neb zpěvní nepřivede nás ani o krok dále, my sice bili jsme se v prsa vlastenecká, vroucně zpívali, ale mezi tím Němec a Žid okupoval nám tisíce měřic naší vlasti a miliony českých peněz putovaly z našich kapes do obchodů, živností a továren cizáckých.

Nastalo probuzení českého svědomí, přišlo poznání nových cest. Kulturně se obrodit, hospodářsky sílit a osamostatňovat se! stalo se heslem nové éry a stalo se povinností českého člověka bez rozdílu stavu a politické příslušnosti.

Jest zřejmo, že tento řekl bych přerod musil zachvátiti i naše spolky, kde činnost česká se soustředova a že v první řadě byl to Sokol, který s chutí dal se ihned novými cestami.

Náš vývoj v Sokole je tak patrný již v celém našem životě veřejném. Přišlo se k poznání, že nejen kroj sokolský, nejen cvičení dělá Sokola, ale že k tomu musí se nutně pojiti charakter a duševní vzdělání.

A v tom vidím já dnes nejvyšší úkol Sokola v národě dnešní doby. Kdyby člen jednoty měl sebe pěknější kroj na sobě, kdyby sebe lépe uměl cvičiti, ať na hrazdě či na bradlech, nemá-li charakteru není Sokolem.

Každý člověk má četné povinnosti: k sobě samému a své rodině, k bližnímu, zejména ku svým bratrům, k národu a konečně k lidstvu.

Bratři! Zpytujte, jak plníme tu neb onu povinnost a uvidíte, zda jsme pravými Sokoly! Láskou k sobě samému nerozumím sobectví, nýbrž to staré heslo sokolské „Ni zisk, ni slávu“ a zásadu poctivosti, svědomitosti. Mohu býti dělníkem, úředníkem, rolníkem atd. a vždy mám určité povinnosti, jichž svědomité plnění není zásluhou, nýbrž věcí zcela přirozenou.

Stavím-li sokolství na hesla: „rovnost, volnost, bratrství“, pak musím uznati, že člověk, který koná povinnosti svého povolání nedbale a nepoctivě, který žije nestřídmě, nešetrně, který utrácí svůj výdělek v rozkoších karbanu, lásky a p., který ženat jsa, sužuje ženu, trýzní děti, utrácí, aniž by rodině dal výživu a zaopatření, který jsa rolníkem, živnostníkem, dělníkem atd, dělá dluhy, prodává pozemky Němcům, kupuje od nich své potřeby, který svému bližnímu kde může škodí, pomlouvá ho, který nosí národ na jazyku, ale denně skutky ho poškozují, který žádá lidských práv a pokroku, ale sám vůči jiným jich buď neuznává neb neplní — že takový člověk, byt sebe lépe uměl cvičiti, sebe lepší měl kroj sokolský a všedí účastnil se slavností -- není „Sokolem“ Nemá charakteru čili necítí svou zodpovědnost a povinnost a jest jen Sokolem svým zevnějškem.

Člověk opravdu vzdělaný musí sám vycítiti všechno to, musí sám si vytvořiti charakter. Bez charakteru a vzdělání není Sokola.

Napsal-li jsem ;Sokol v národě, měl jsem na mysli, aby každý bratr byl poctivým charakterem, uvědomělým občanem a tím stal se i dobrým Čechem. Ne kroj a prapory, ale srdce a svědomí, práce dělá člověka, Sokola a Čecha.

Tedy začněme od sebe, muž od muže a k vítězství práce připojí se vítězství ducha u každého bratra a tím i v celém národě.

JUC. Rudolf Hrabě : **Sokol a intelligence.**

Dvojí má Sokol poslání: tělocvičné a kulturní. Prvým chce vypěstiti zdravá silná těla pevných svalů a antické krásy — druhým stojí na strážní národa, by příslušníci jeho měli nejen v pažích sílu, ale i v srdcích smělost, pevné neohebné páteře a v českých duších českou uvědomělost.

Za těmito cíly postupoval Sokol od Fügnera a Tyrše až tam kde je dnes – k nejvyšším - pevně a sebevědomě, maje ve svých semknutých řadách příslušníky všech vrstev národa, jak velí jeho poslání. Byla to z malých počátků triumfální cesta k vítězství, od té první jednoty Sokolské na Novém Městě pražském až ku devíti stům jednot - od toho hloučku nadšených českých lidí, seskupených kolem Fügnera a Tyrše, až po dnešní stotisíc - mohutný dokument síly a uvědomělosti našeho národa.

A přemýšlíme-li, co bylo nejhlavnější příčinou tohoto mocného vzepjetí národní síly, seznáme, že byla to vždy ta demokratičnost Sokola, neznající rozdílů společenských, těch malicherných stupínků lidské ješitnosti. Dělník, professor, živnostník, úředník, rolník, ať malý či velký, bohatý či chudý, byl a je bratrem rovnocenným. To bylo to kouzlo, jímž rostla myšlenka sokolská.

A jádro toho kouzla spočívá v tom, že výkvět národa, intelligence, přinášela ochotně a bratrsky poznatky studiemi nabyté mezi nejširší vrstvy. Po celodenní práci scházejí se v tělocvičnách ti, již pracují zmozolenou rukou s těmi, již přicházejí ze škol, studoven, kanceláří.

A vzájemným stykem tříbí se u jedněch jemnost, pochopení, vkus, vzdělává se rozum a zušlechťuje cit, u druhých pak vyvinuje se a upevňuje to poznání, k němuž musí člověk dojít, má-li začít v sobě nalézat pravého člověka, to jest vědomí naprosté rovnosti člověka s člověkem. Vždyť Sokol jest také jedním z dětí, jichž zrození přivedila v Evropě doba, jež zburcovala v lidstvu vědomí lidství a velkou revolucí počala ten zápas dodnes nedokončený mezi násilím a porobou, otroky a pány, církvemi a svobodou přesvědčení, zápas za budoucí štěstí lidí a národů.

A u nás, dříve ještě než kdo jiný, byl to Sokol, který uskutečňoval myšlenku demokratismu a stejně cenil zlato mozolů i démanty mozku českého člověka. Právě ty dva světy tělesných i duševních pracovníků spojeny v jeden pevný základ, na němž tkví síla Sokola.

Došli jsme daleko v hnutí Sokolském, tam snad až ani nesahaly nejsmělejší Fügnerové sny. Však u nejvyšších met nejsme dosud, jen cestu ukazuje k nim stále větší rozsah a zabírání nových polí a zvětšené úsilí v práci kulturní, když v tělocvičné stala se družstva naše první mezi prvními ve světové konkurenci. V prvním oboru svého poslání !•- tělocvičném - Sokol snad už je u nejvyšší mety, v druhém - kulturním — zbývá ještě veliký kus cesty.

A tu je úkol dneška naší intelligence. Co rozumíme intelligencí?

Třídy obyvatelstva prošlé větším počtem škol. Jest to běžný význam toho slova, ovšem, že nikoli zcela správný, neboť dnes máme řady intelligentních lidí mezi rolnictvem, řemeslnictvem i dělnictvem a naopak zase mohou býti a jsou lidé, kteří prošli třeba nejvyššími školami, ale intelligentními v pravém významu slova toho nejsou. - Pro člověka dneška, to jest člověka myslícího a uvědomělého, není intelligence snad nějakou zvláštní povýšenou kastou národa -- kterýžto význam se slovu tomu přikládal v dřívějších zlatých časech, když byli otroci a páni, ženy a dámy atd. - slovem intelligence rozumíme dnes prostě duševního pracovníka.

K nejvyšším metám v oboru kulturním pracovat v jednotách sokolských je povinností intelligence. Kcť jednou do tělocvičny přijde, přijde tam častěji a přijde rád. A ideálním tím bratrským spojením českého člověka s českým člověkem, uvědoměním naprosté rovnosti na obou stranách, vzděláním a pochopením obapolným vypěstují nám naše Sokolovny typ českého člověka, jaký musí býti. V kancelářích, studovnách a pracovnách zemdlelá těla osvěží a nabudou pevných svalů a zdravého oběhu krve -- duše i srdce těch, kdož po celý den tělem pracovali, osvěží bratrským stykem s pracovníky ducha.

A pak zmizí i ono předpojetí někdy směšné, někdy hrozné, ale vždy tropící mnoho zla, to jest předpojetí části tak zvané intelligence vůči třídám dělného lidu a zase naopak předpojetí dělníka proti lépe snad oblečenému „pánu“.

Na vnitřní ceně člověka záleží, jaké zaujímá kdo společenské postavení, jest věcí vedlejší, nejčastěji náhodnou. Tedy vnitřně cenit člověka

A tak se naučit lidi na sebe navzájem dívat, je povinností naší intelligence - a Sokol k tomu půdou nejvhodnější. Ovšem neprospějí tu pouze ti papíroví členové, kteří domnívají se, že zaplacením příspěvku učinili své povinnosti zadost. Tu nutno choditi mezi členy, cvičit s nimi; pro ty, kteří by již clo družstev zařadění býti nemohli, utvořit družstvo starších či pohodlných, ale cvičit ve stejnou dobu s ostatními (někde se to děje, jinde nikoli). Právě tímto

bratrským, důvěrným stykem v tělocvičně mladšího členstva se staršími uvědomělými činovníky získává se mnoho, více snad než mnohý by se domníval.

A mimo tělocvičnu přednášky, kursy, divadla, vycházky s dorostem atd. - Těch několik chviliek týdně každý nalezne a budou osvěžením jemu i kusem dobré vykonané práce. Tedy intelligence všech kategorií z povinnosti národní náleží do tělocvičen sokolských, náleží mezi členstvo činné, jí náleží provedení kulturního poslání Sokolstva. A to vše, co platí o jednotách sokolských, platí — a snad dvojnásob - o odborech ženských, neboť v této polovici národa našeho zbylo otrockého i kastovníckého ducha středověku ještě více, tam dosud se snad většinou čítá cena člověka dle knoflíků, hvězdiček a spořitelních knížek, odtud čerpají nepřátelé sílu k boji proti pokroku a uvědomění českého člověka. Zena -- ne vlastní vinou, ale vinou minulých věků, jež pokládaly, jí za bytost méněcennou a ponechávaly duši její nevzdělanu — dnes potřebuje ještě více toho kulturního uvědomění naprosté rovnosti člověka s člověkem, ženy s ženou, vědomí, že ty stupínky společenského postavení jsou úplně nahodilé a pro cenu člověka bezvýznamné, potřebuje ještě více vzdělání a uvědomění.

V ženských odborech kladu kulturní poslání Sokola nad tělocvičné.

A zdá se, že i některé z našich žen chápou správně toto poslání. Jsou to prozatím jen první vlašťovky, však stačí fakt, že jsou — nezůstanou jistě samy. Jest tu vykonati kus skutečně Sysifovy práce — dostat do tělocvičen co nejvíce žen intelligence a zároveň i žen dělnických a uvědomit jim, že služka je člověkem s nimi rovnocenným a naopak zase, že sestra dělnice rovná se úplně sestře doktorové atd. Však překonají se obtíže a i tento těžký úkol bude vykonán.

K nejvyšším metám jde Sokol, děcko zrozené z ducha Svobody a Volnosti v bouřlivých dobách, mohutná organizace národní, jeden z těch kulturních činitelů, kteří připravují cesty budoucnosti.

Každá tělocvična jest i duševní dílnou. Přičiňtež se všude, aby byla dobrou dílnou, usilovně pracující. A takovou může býti jen tehdy, když v bratrské pospolitosti spojí se pracovníci těla s pracovníky ducha. -

K. Hauke:

Uvědomění tělesné výchovy.

Naš život je pěkně vystižen slovy Ruskinovými: „Máme-li něco, chceme dostati více; a jsme-li někde, chceme býti někde jinde“. Stupňující .se neklid, nespokojenost, nestálost není již předností naší doby, nýbrž její chorobou.

Všechny jevy duševní odráží se na činnosti těla a celé společnosti vůbec, jsou tu vzájemné vztahy. Jevy z počátku ojedinele se vyskytující zůstávají nepovšimnuty, teprve opakující a šířící se jev vzbuzuje naši pozornost, a proto teprve v novější době objevuje se slovo degenerace, úpadek lidstva.

Mluví se o degeneraci jednotlivce, národů i celého člověčenstva. Netřeba sdíleti příliš chmurné, ba spíše romantické názory Kaye Robinsona, že budoucí bytost lidská bude bezzubý, lisy, bezprstý tvor s ochablými svaly a údy, pohybu skoro neschopnými, ale jest nesporná skutečnost: pokolení lidské slábne a dříve umírá, t. j. snáze podléhá nemocem a důsledkům jejím, ať tělesným, ať duševním, než jindy. Nad jiné zarážející jest však .slábnoucí natalita; jev, který vzbuzuje pozornost sociologů i praktických politiků a zejména ve Francii nabývá hrozivé tvárnosti, kde v některých letech umírá více lidí nežli se rodí. Obyvatelstvo Francie vzrostlo od r. 1800 do r. 1895 z 26,900.000 na 38,500.000, kdežto obyvatelstvo Anglie z 9,250.000 na 30,725.000, takže průměrný roční přírůstek na 1000 obyvatel činil v Anglii 13.6, kdežto ve Francii jen 3.8. Pozbývá tu půdu tvrzení Spencerovo, že usilovnější práce a napínání nervové soustavy oslabuje zároveň plodnost, kořeny zla tkví tedy jinde. Stejný jev zjistil u nás před dvěma lety prof. Boháč článkem v Naší Době, kde dokázal, že české okresy mají přirozený vzrůst obyvatelstva, t. j. přebytek živě narozených nad zemřelými stále menší, kdežto v letech 1881 - 1890 byli jsme proti Němcům aktivními, nyní jsme skoro

o tolikéž pasivními, ba přirozený vzrůst našich okresů jest nejen nižší, než průměrný, přirozený vzrůst Rakouska, nýbrž že jsme i za většinou států evropských, Francii ovšem vyjímaje. Na 1000 obyvatel přibylo v letech 1901 - 1905 v českých okresích 8.88, v německých 10.48, tedy o 1.60 více. Tím vyvrácena i pověra o větší plodnosti nás Čechů jako Slovanů oproti Němcům. Zvláště pro náš malý národ jev z hlediska politického dosti povážlivý, protože nyní žije v zemích sudetských o 20 procent méně obyvatelstva rakouského než před 41 lety a země české pozbývají na svém významu pro celé Rakousko, kdežto naopak země alpské a karpatské stoupají.

Příčiny těchto jevů dlužno hledat v činitelích mravních, sociálních, hospodářských, politických, hlavní však v celém našem nazírání na život dodnes obvyklém, jinak pojímal život člověk antický, jemuž krásné a silné tělo zušlechtěné duchem bylo vším, jinak středověk, který zemi nazýval slzavým údolím a tělo hříšným a nicotným. Ostře tyto protichůdné názory na život vystupují v Macharově „Křesťance“. Mladá, hezká dívka přichází ku pretorovi, aby mu oznámila, že jest křesťankou: „Chci smrt, ó pane! - a já prosila už, chci k ženichu, otevři mi bránu!“ - Dal se do smíchu, jinak chápeme život my, kteří budujeme novou kulturu, která nebude ani antická, ani křesťanská, nýbrž bude nad oběma, Ibsenova „třetí říše“.

A jak zjednáme tomuto názoru průchod, jak ho uplatníme prakticky? Moderní člověk musí býti pěstěn nejen rozumově a citově, nýbrž i tělesně, nemá-li ve svém vývoji býti stlačován zpět.

Sociálně hygienické zákonodárství, byť sebe více pečovalo o zdravotnictví ve všech oborech práce, samo o sobě nestačí, poněvadž zasahuje teprve tam, kde poměry jsou nejžalostnější a ještě ne vždy měrou náležitou. Ovšem třeba se domáhati odstranění a zmenšení všech tělu škodících činitelů, ale to jsou jen snahy negativní.

Můžeme-li chceme vytvořit a vypěstít nové zdatné a ušlechtilé plémě, voláme po kultuře člověka, jsouce přesvědčení, že zdokonalený stav fyziologický je podkladem pro rozvoj všech ostatních vlastností lidské přirozenosti. Musíme pracovati o uchování a rozmnožení biologických našich hodnot, cvičit tělo, ne více pro tělocvik, pro zábavu, nýbrž z vědomé nutnosti, z úsilí po tělesné regeneraci. Nenechávat život volně běžet, nýbrž zasahovat do jeho běhu, když jsme zjistili jeho křivý směr. Nabýváme přesvědčení, že tužení sil tělesných methodickým výcvikem těla je jedna z podstatných podmínek, aby se utvrzovalo zdraví a jarost fysická, aby se vyrovnala jednostrannost fysické práce a osvěžilo tělo po práci duševní. Nedávno četli jsme v denním listě: Šel na studie, aby se nemusel dřít, a když byl pánem, utekl na venek, aby se mohl aspoň chvíli dřít a tak se zotavit. Skoro paradoxně to zní, ale jest to pravda: Dřel se, aby se zotavil.

Naše soustava tělocvičná získala si již pověsti světové, zvláště cvičení prostná, která právě ukazují, jakým směrem má se bráti tělesná výchova. Necvičíme, aby nám zmonutněly svaly, neboť cvičení, jimiž nejrychleji vzrůstá svalstvo, jsou nejméně hygienická, známo jest, že siláci nebývají nejpevnějšího zdraví. Hlavním úkolem tělocviku jest udržeti zdraví a cvičením celého těla dáti možnost k rozvíjení všech hodnot biologických, udržeti v lidu zdravé jádro.

Tyto všeobecné důvody mají zejména platnost pro mládež, která tělesně se rozvíjí mnohdy za podmínek velmi nepříznivých a trpí tak dvojnásob.

Měl jsem psáti o studentstvu či mládeži a tělocviku a zatím? Napsal jsem méně neb více. Chtěl jsem napsat, že mládež uvědomuje si potřebu tělesné výchovy ve vzájemném vztahu s vývojem, že chce, sokolstvo, jak praví Foustka, průkopník tělesného obrození u nás, bylo strážcem a pěstitelem biologických hodnot, že uvědomuje si pod zorným úhlem budoucnosti člověčenstva Tyršova slova: „Zejména pak, ty mladino česká, čin pokání, vyjdi z věčného puchu svých pivnic a kaváren, oblékni se kajícně v cvičebně roucho sokolské, tuž se ve prospěch svůj vlastní a v prospěch národa a naprav konečně hříchy na zdraví, svěžestí a statečnosti své.“

Jaromír Souček:

Z malých počátků.

Když roku 1871 byla jednota naše založena, nalézal se Sokol na Moravě vlastně v počátcích svého vývoje, počet jednot sokolských byl 21, mezi nimiž 3 jíздеcké.*) (*Dle časopisu „Sokol“ č. 18. r. 1871.)

Jednoty nacházely se v Brně, Dačicích, Frenštátě, Králově Poli, Křižanově, Kroměříži, Novém Městě, Olešnici, Olomouci, Přerově, Prostějově, Rousinově, Slavkově, Tišnově, Valašském Meziříčí, Vyškově a Ždaři, jíздеcké pak v Morkovicích, Příkazích a Střebčicích. Tehdy navrhoval C. H. (patrně J. U. Dr. Ctibor Helcelet) rozdělení všech jednot moravských na 2 skupiny, na jižní se sídlem v Brně, ku, kteréž náleželo 12 jednot s počtem asi 700 členů a severní se sídlem v Prostějově, v níž by se sdružilo 9 jednot s počtem asi 600 členů a v těchto zmíněných 3 jednoty jíздеcké. Jíздеcké jednoty navrhoval proto připojiti ku skupině prostějovské, „poněvadž „Sokol“ prostějovský, mající sídlo uprostřed koňoplodné Hané, na předním místě povolán jest pěstovati mimo jiná cvičení i ježdění koňmo“. -- Přerov přirozeně náležeti měl do skupiny prostějovské, kdež mimo zmíněné jíздеcké jednoty měly býti zařazeny frenštátská, kroměřížská, olomoucká, prostějovská a valaško-meziríčská jednota. Do budoucna, až sokolská myšlenka většího najde ohlasu na východu a západu Moravy než dosud, bude lze utvořiti nové dvě skupiny a sice východní a západní, čili dle středisk svých, kroměřížskou a třebečskou -- tak věští pisatel. — Bylo tudíž v té době organizováno v 21 jednotách nejméně 1300 členů a tyto měly býti rozděleny z počátku do 2, později do 4 skupin, znamenající nynější župy.

Nepředstavovali si tehdejší tvůrci „Sokola“ moravského, že dílo jich tak rychle poroste, že símě jich tak mnohonásobně se zmnoží. Dnes Sokolstvo moravské v síle své tvoří téměř čtvrtinu onoho mohutného tělesa, representovaného Českou Obcí Sokolskou. Z celkového počtu členstva 85.489 v roce 1909 připadá na Moravu 19.694 členů. Z těchto jest 16.040 mužů a 3.654 žen. Sokolstvo na Moravě jest soustředěno ve 208 jednotách a 11 župách. Počet cvičičího členstva obnáší 13.607, z čehož připadá na muže 4.267, na ženy 1437, na dorost od 14 — 18 let 2.496, na žáky do 14 let 2.845 a žákyně 1.569. Obrovské těleso cvičenců řízeno jest 880 členy cvičitelského sboru mužského a 113 členkami cvičitelského sboru ženského.

Na několika těchto číslech zřejmá jest rozložitost dnešního stavu Sokolstva. Zvláště na Moravě v posledních 4 letech pozorovati lze rozvoj, který jasně dokazuje zdravou budoucnost našeho Sokolstva. Počet jednot v těchto 4 letech vzrostl ze 157 na 208, t. j. o 51 nových jednot a z 16.768 členů na 19.694, t. j. o 8.926 nových členů.

Nepochybujeme, že v budoucnu, až veškerý český licí jasně prohlédne, kde jest pravda, bude platiti heslo: „ Co Čech, to Sokol “.

*****+*****

A čím ta všecka malá naše sláva ?
Míň nežli žalmistova polní tráva.
Čím jednotlivce úspěch ? - Žert jen malý.

Co my se rvem a škorpíme jak děti,
ta vskutku velká Vlast v zlých šípů změti
tvář bez obrany v závoj vdoví halí.

Jaroslav Vrchlický: (Hlasy v poušti)

*****+*****

Obsah

1. Josef Rosenzweig-Moir: Sokolí hnízdo
2. Jaromír Souček: V před ! Slovo úvodní
3. A. Beňa a O. Kadlec: Stručný nástin dějin Sokola v Přerově od roku 1871 do roku 1911
4. Růžena Appeltová: K dějinám ženského odboru Sokola
5. Frant. Dvořák: Vznik a činnost Družstva pro vystavění tělocvičny Sokola, zřízení a udržování veřejné čítárny v Přerově
6. Jos. Polame: Vzpomínky borce
7. JUDr. Václav Vítek; Žena v Sokole
8. K. Vaniček: Doma
9. Frant. Hodáč: Sokólstvo a tělocvičné jednoty polit. stran
10. Dr. Richard Fischer: Sokol v národě
11. JUC. Rudolf Hrabě: Sokol a intelligence
12. K. Hauke: Uvědomění tělesné výchovy
13. Jaromír Souček: Z malých počátků

Inzertní příloha

J. STROJIL KNIHTISKÁRNA

V PŘEROVĚ

NA DOLNÍM NÁMĚSTÍ Č. 68

DOPORUČUJE SVŮJ MODERNĚ ZA-
ŘÍZENÝ ZÁVOD KU PŘEVEDENÍ
VŠECH PRACÍ KNIHTISKAŘSKÝCH

NAKLADATELSTVÍ • NOVÉ
AMERICKÉ STROJE SÁZECÍ

KNIHAŘSTVÍ